

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma
«Dr. Mijo Mirković»

MARINA SANDRIĆ

EMISIJA DEPOZITNOG NOVCA

Diplomski rad

Pula, 2016. godine.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma
«Dr. Mijo Mirković»

MARINA SANDRIĆ

EMISIJA DEPOZITNOG NOVCA

Diplomski rad

JMBAG: 0303011922, redoviti student

Studijski smjer: Financijski management

Predmet: Bankarstvo

Mentor: Prof. dr. sc. Lovre Božina

Pula, ožujak, 2016. godine.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana Marina Sandrić, kandidatkinja za magistra Financijskog managementa ovime izjavljujem da je ovaj Diplomski rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Diplomskog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student:

U Puli, 31.03.2016. godine

IZJAVA O KORIŠTENJU AUTORSKOG DJELA

Ja, Marina Sandrić dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj diplomski rad pod nazivom *Emisija depozitnog novca* koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama. Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, ožujak 2016.

Potpis

Sadržaj:

1. UVOD.....	1
2. EVOLUCIJA POJAVNOG OBLIKA NOVCA.....	3
2.1. Stvarni novac.....	3
2.2. Robni novac	4
2.3. Kovani novac.....	6
2.4. Fiducijarni novac.....	8
2.4.1. Papirni novac	9
2.4.2. Banknote.....	11
2.4.3. Novčanice	12
2.4.4. Depozitni novac	13
3. EMISIJA DEPOZITNOG NOVCA U REPUBLICI HRVATSKOJ.....	15
3.1. Statični kreditni potencijal jedne banke.....	18
3.2. Proces mikromultiplikacije i makromultiplikacije	22
3.2.1. Mikromultiplikacija.....	23
3.2.2. Makromultiplikacija.....	27
3.3. Financijski i kreditni potencijal poslovnih banaka u Republici Hrvatskoj	30
3.3.1. Financijski potencijal	31
3.3.2. Kreditni potencijal.....	36
3.3.2.1. Aktivni bankarski poslovi.....	39
3.3.2.2. Bankovne rezerve.....	42
3.4. Kretanje depozitnog novca i ostalih monetarnih agregata u Republici Hrvatskoj.....	51
4. ZAKLJUČAK	74
SAŽETAK – Emisija depozitnog novca.....	77
SUMMARY – Emission of deposit money.....	78
LITERATURA	79
POPIS ILUSTRACIJA.....	83

1. UVOD

Depozitni novac je suvremeni oblik novčanog surogata koji je tijekom najnovijeg razvoja potisnuo ostale zamjenike novca i postao njegov najvažniji zamjenik. Depozitnim novcem smatraju se slobodna i stalno raspoloživa sredstva na transakcijskim računima kod banaka, odnosno depoziti plativi po viđenju tj. na zahtjev. Takva sredstva na računima banaka smatramo novcem jer predstavljaju kupovnu snagu kojom se njihovi vlasnici koriste i mogu uvijek koristiti u svrhu kupovine i plaćanja. Funkcija koju obavlja depozitni novac je vrlo bitna, a to je funkcija prometnog i platežnog sredstva.

Međutim, da bi se došlo do depozitnog novca treba sagledati povijest novca od početka tj. od njegovog nastanka. Sve je krenulo od *dobra* tj. *stvari* koje imaju samo upotrebnu vrijednost i *robe* koja ima i vrijednost i upotrebnu vrijednost. Suprotno dobru i robi, depozitni novac nema materijalni oblik. On se nalazi na računima u bankama ili drugim novčanim institucijama te je stalno raspoloživ za prijenos, odnosno za plaćanje po zahtjevu klijenta. Vlasnici ga bez ikakvih ograničenja mogu koristiti za direktna plaćanja robe i usluga ili ga mogu bez zapreka zamijeniti za gotov novac.

Upotrebom depozitnog novca smanjuje se količina novca u optjecaju, te se na taj način stvara bezgotovinski platni promet. Depozitni novac je nastao iz funkcije novca kao platežnog sredstva, a u osnovi je kreditni novac. Suvremeni kreditni novac u obliku depozitnog novca obavlja pojedine novčane funkcije isto kao i papirni novac. On obavlja funkciju prometnog i platežnog sredstva te funkciju štednje novca. Međutim, iako obavlja neke funkcije poput papirnog novca, razlozi njegovog nastanka pronalaze se u nesavršenostima papirnog novca.

Cilj ovog diplomskog rada je prikazati kroz koje je faze novac trebao proći kroz prošlost da bi postao depozitnim novcem te da prikaže na koji način poslovna banka stvara i povećava depozitni novac. Također da se analizira hrvatski bankarski sustav i prikaže kretanje financijskog i kreditnog potencijala te depozitnog novca i monetarnih agregata kroz promatrane godine. Svrha rada je utvrditi kako nastaje depozitni novac, kako se on multiplicira te kako se kreće kroz promatrano razdoblje.

U radu su korištene sljedeće znanstveno-istraživačke metode: povijesna metoda, metoda analize i sinteze, deskriptivna metoda, komparativna metoda te statistička metoda.

U prvom dijelu ovog rada proći će se evolucija novca od oblika stvarnog novca pa do oblika fiducijarnog novca tj. depozitnog novca. Svaki oblik pomno će se objasniti. U drugom dijelu prelazi se na praktični dio odnosno na emisiju depozitnog novca u Republici Hrvatskoj. Tu će se objasniti što je to statični kreditni potencijal jedne banke i kako on nastaje te će biti potkrijepljeno primjerom. Nakon toga biti će objašnjeno što je to mikromultiplikacija i makromultiplikacija te prikazani njihovi procesi multiplikacije depozitnog novca. U daljnjem tekstu biti će objašnjeno što je to financijski i kreditni potencijal poslovnih banaka u Republici Hrvatskoj. Analizirat će se kretanje financijskog potencijala kroz promatrano razdoblje te će se kroz izračun analizirati kretanje kreditnog potencijala drugih monetarnih financijskih institucija. U zadnjoj podtočki prikazat će se kretanje depozitnog novca i analizirati ta kretanja, te će se objasniti što su monetarni agregati i njihove vrste te će se na samom kraju analizirati njihovo kretanje u promatranom razdoblju.

Temeljni izvori podataka za istraživanje ove teme su bile knjige stručne literature, internet te podaci Hrvatske narodne banke.

2. EVOLUCIJA POJAVNOG OBLIKA NOVCA

Upotrebljavajući prirodna bogatstva, ljudski rad je stvorio dva temeljna oblika proizvoda, tijekom povijesnog razvoja društva. Ti proizvodi jesu: proizvodi za podmirenje ljudskih potreba, koji imaju upotrebnu vrijednost; te proizvodi koji pored upotrebne vrijednosti (korisnosti), odnosno sposobnosti da zadovolje određenu ljudsku potrebu imaju i svoju prometnu vrijednost. „Dobra“ su proizvodi koji imaju samo upotrebnu vrijednost, a „roba“ su proizvodi koji imaju i upotrebnu i proizvodnu vrijednost.

Stvari i novac mogu se promatrati kako s ekonomskog tako i s pravnog motrišta. Stoga je prometna sposobnost, pravna kategorija, a prometna vrijednost, ekonomska kategorija. Također, stvar je različita od robe. Stvar ima samo upotrebnu vrijednost, a roba ima i vrijednost i upotrebnu vrijednost. Tako je razlika između upotrebne vrijednosti proizvoda i prometne vrijednosti proizvoda u tome što je upotrebna vrijednost proizvoda sposobnost neke stvari da svojim svojstvima zadovolji ljudske potrebe, a prometna vrijednost proizvoda je kvantitativni odnos u kojem se dvije ili više upotrebni vrijednosti međusobno razmjenjuje. Tijekom razmjene, proizvodi tako imaju uz upotrebnu vrijednost i određenu tržišnu vrijednost. Robe na tržištu su zapravo upotrebne vrijednosti za buduće kupce, koji ih stječu tijekom razmjene za druge robe, potvrđujući se tako kao prometne vrijednosti. Dobra nemaju prometnu vrijednost ukoliko nisu na tržištu razmjenjiva. Tijekom razmjene, vlasnici roba pokušavaju zamijeniti robu koja njima nema uporabnu vrijednost za onu robu za koju smatraju da ima za njih uporabnu vrijednost. (Božina, 2008: 62)

2.1. Stvarni novac

Prvi oblici novca bili su predmeti koji su imali određenu upotrebnu vrijednost. Također su bili određeni povijesnim, prirodnim, ekonomskim i društvenim prilikama.

Nekada su stvari koje bi ljudi pronašli u prirodi postale nekom vrstom novca tj. predmetom razmjene iz razloga jer je imalo određenu uporabnu vrijednost. Najpoznatiji prvi oblik naturalnog novca bila je stoka. Stoka je imala kako prometnu

funkciju tako i uporabnu, međutim stoka je bila različita što je i otežavalo razmjenu jer nije svako grlo jednako vrijedilo. Ljudi su se još koristili i oružjem, krznom, zubima, duhanom, kavom i soli kao oblikom naturalnog novca.

Problem je nastao kad je shvaćeno da se oblici naturalnog novca korištenjem fizički troše i gube na svojoj vrijednosti. To je ljude natjeralo da se takvim oblicima više ne služe kao naturalnim novcem već da ga koriste kao posrednika razmjene. Opće je znano da dobra mogu imati vrijednost ukoliko su korisna i količinski ograničena. Time su dobra koja su imala prometnu i uporabnu funkciju postala rijetka i tražena.

Upravo zbog trošenja su se javljati simboli koji nisu više imali nikakvu vrijednost. Ti oblici su se kasnije tiskali na kovanom novcu, ali njihova vrijednost se nije vezivala za vrijednost materijala od kojeg je novac bio iskovan (Božina, 2003: 39.).

2.2. Robni novac

Roba je stvar koja ima uporabnu vrijednost, te postoji u svim oblicima društva. Vlasnici moraju biti spremni na međusobnu zamjenu roba, te moraju prepoznati jedan drugog kao privatnog vlasnika. Takav pravni odnos, čiji je oblik ugovor, samo je odnos volje, te on odražava gospodarske odnose.

Roba je upotrebna vrijednost za ne vlasnika, a ne upotrebna vrijednost za svog vlasnika. Time dolazi do potrebe za zamjenom. Vlasnik svake robe želi izvršiti razmjenu s posebnim upotrebnim vrijednostima koje su mu potrebne, te u takvim uvjetima je razmjena individualan proces. S druge strane, on svoju robu želi prikazati kao vrijednost, odnosno upotrebnu vrijednost za vlasnika neke druge robe. U tom smislu, razmjena je za njega općenito društveni proces. No, jedan te isti proces ne može biti istovremeno i individualan i društveni proces za sve vlasnike.

Učinkovita zamjena je lakša ukoliko svatko održava robu kojom trguje. U ekonomiji u kojoj se vrši čista razmjena, dobra su isključivo za izravnu potrošnju, dok u mješovitoj razmjeni, neka dobra su prihvaćena kao sredstvo razmjene u trgovini, a ne za potrošnju. Međutim, ta dobra se mogu kasnije lako zamijeniti za neki potrošni materijal tj. dobro. Dobra koja se koriste kao sredstvo razmjene često prelaze iz ruke

u ruku, te time postaju širokom krugu korisnika poznati i time ih se lakše priznaje i koristi. Oni koji bi ih prihvatili bili bi vrlo sigurni tj. uvjereni da njima mogu trgovati i mijenjati ih za neka druga dobra. Također je korisno ako su takva dobra prenosiva, djeljiva i izdržljiva poput primjerice začina, metala i drva (Humel, 2015: 18.).

Taj proces se naziva samo ojačavanjem. Što se više određeno dobro koristi za razmjenu, više povjerenja će ljudi imati u njega i lakše će ga prihvatiti. U nekom nedefiniranom trenutku može se reći da je to dobro postalo toliko popularno da je preuzelo status sredstva razmjene. Dobro, odnosno roba koja postaje zajedničko sredstvo razmjene naziva se *robni novac*.

Postoji nekoliko karakteristika koje robni novac treba zadovoljiti (Humel, 2015:18.):

- 1) treba biti prihvaćen kao *sredstvo plaćanja*.
- 2) treba biti *lako provjerljiv* – korisno je da se robni novac može lako provjeriti. U suprotnom je vrlo neučinkovito koristiti robni novac kojem treba kontinuirano pregledavati veličinu, težinu i čistoću. Jedna od neučinkovitosti razmjene odnosno trampe je što se oba predmeta kojima se trguje treba pomno procijeniti.
- 3) treba biti *standardiziran* – treba imati jednaku kvalitetu novčanih jedinica, te se ne smiju fizički razlikovati.
- 4) treba biti *lako prenosiv* – ako se razmjena odvija na širem zemljopisnom području, korisno je imati robni novac koji se može lako i sigurno prenositi.
- 5) treba biti *djeljiv* – razmjena je najlakša kada se sredstvo razmjene može lako podijeliti na jednake dijelove radi kupovine manjih jedinica ili vraćanja ostatka. Postoji i robni novac kojeg je teško podijeliti, te onaj koji gubi na vrijednosti ukoliko je podjela nezgrapna.
- 6) treba biti *trajan* – ukoliko se čeka na neku tek nadolazeću razmjenu i dobro se treba čuvati, odnosno skladištiti, tada je potrebno da se dobro ne pokvari ili propadne dok ga se čuva.
- 7) treba biti *stabilan* – treba se za jednu jedinicu novca uvijek dobiti približno istu količinu ostalih roba
- 8) treba biti *prepoznatljiv* – da bi se točno znalo da se radi o novcu, a ne o imovini manje vrijednosti, te da bi se spriječilo krivotvorenje.

U praksi, u proteklih 4000 godina, dominantni oblici robnog novca bili su plemeniti metali. Uglavnom je to bilo srebro, u manjoj mjeri zlato, a još i rjeđe bakar. Međutim, u pravilu, u malim seoskim zajednicama diljem svijeta se također koristio veliki niz drugih oblika robnog novca.

Nanizane školjke (nizovi školjaka) su se koristili od strane američkih Indijanaca i neko vrijeme od strane američkih doseljenika iz Nove Engleske u Virginiji. U Virginiji je duhan postao zakonskim sredstvom plaćanja 1642. godine dok su ugovori koji su se plaćali u zlatu i srebru bili zabranjeni. U raznim dijelovima Sjedinjenih Država, riža, goveda i viski se bili također proglašeni zakonskim sredstvom plaćanja. Iako nisu bili zakonom određeni, kao robni novac se koristilo također i grašak, konoplja, krzna i nožići za drvo. Diljem svijeta za robni novac su se koristili (Hummel, 2015: 19.):

- a) zubi kita (Fiji)
- b) sandalovina (Hawaii)
- c) oklopi kornjača (Marianas)
- d) riža (Philippines)
- e) sol (mnoga mjesta)
- f) papar (Sumatra)
- g) šećer (Barbados)
- h) paketići čaja (mnoga mjesta u unutarnjoj Aziji)
- i) robovi (Ekvatorski dio Afrike, Nigerija i Irska)
- j) sobovi (dijelovi Rusije)
- k) bakar (Egipat)
- l) svila (Kina)
- m) maslac (Norveška)
- n) koža (Francuska i Italija)
- o) rum (Australija).

2.3. Kovani novac

Sklop riječi *kovinski novac* danas je u svakodnevnom životu, ali i u znanosti zamijenjen izrazom *kovani novac* ili još kraće *kovanice*.

Tehnologija izrade postala je zapravo sinonim za naziv ove vrste novca. U to vrijeme kovine su se smatrale najprikladnijim novčanim materijalom pa su zbog svojih svojstava činile većinski dio svih novčanih transakcija (Matić, 2000: 1).

Različite kovine su se sve više počele koristiti kao posrednik razmjene i to zbog svojih fizičkih osobina. Kovine su imale ključne osobine robnog novca. Prepoznatljive su i trajne, lako se dijele, homogene su, u manjoj količini je velika vrijednost i lako se prenose (Račić, 1955: 21).

Kao što je već rečeno, zbog svojih fizičkih i kemijskih osobina tijekom povijesti najčešći oblik kovanog novca bili su zlato, srebro i bakar.

Njihova novčana uloga razvila se zahvaljujući njihovim prednostima, a to su (Račić, 1955: 21):

- 1) *prihvatljivost* – morali su biti općeprihvaćeni kao sredstvo plaćanja;
- 2) *rijetkost* – njihova ponuda morala je biti mala i na izvjestan način kontrolirana;
- 3) *prepoznatljivost* - da ih se ne može krivotvoriti
- 4) *prenosivost* – lako se prenose zahvaljujući tome što mala količina predstavlja veliku vrijednost, pa je time bitno smanjena uloga troškova u razmjeni;
- 5) *trajnost* – plemeniti metali tijekom vremena zadržavaju svoje prirodne karakteristike, pa kao takvi služe u vremenskom i prostornom razdvajanju kupnje i prodaje, odnosno omogućavaju štednju u novčanom obliku;
- 6) *djeljivost i istovrsnost* – zlato se može lako podijeliti na manje vrijednosti, te time ne gubi na vrijednosti; bez obzira gdje je zlato proizvedeno ono je svugdje istovrsno kao roba i kada je upotrijebljeno u novčanu svrhu; međutim za razliku od zlata, dijamanti svojim dijeljenjem postaju skoro bezvrijedni i nisu iste kvalitete u svim nalazištima;
- 7) *stabilnost* – znači da se za svaku novčanu jedinicu može uvijek dobiti približno ista količina ostalih roba;
- 8) *nenadoknadivost* – znači da su plemenite kovine u svom prirodnom obliku takvih karakteristika da ih nije moguće kemijskim putem proizvoditi da bi poslužile novčanoj svrsi;

9) *stalnost vrijednosti* - upućuje da su plemeniti metali ograničeni u prirodi.

Kovine su pored svojih prednosti imale i svoje nedostatke koji su se javljali kao poteškoće kod plaćanja te dodatni troškovi kod razmjene. Metali su se u svom prirodnom obliku mogli lako dijeliti jer su pritom uspijevali sačuvati svoju prometnu vrijednost. Međutim, dijeljenjem su nastale manje količine koje je kod razmjene trebalo uspoređivati.

Vagani (penzatorski) način plaćanja je oblik plaćanja gdje su se metali vagali. Novac se kod takvog načina plaćanja nazivao penzatorski novac¹ te je potisnuo sve oblike naturalnog novca. Nakon vaganog novca izumljen je praktičniji novčani oblik i to numeratorski novac² izrađen od kovina ili češće od slitine. Takav način plaćanja nazvan je numeričkim načinom plaćanja.

Kad se novac kovao morali su se poštivati određeni odnosi plemenitih kovina, tako je zakonom bio određen broj novčanih jedinica koji se mogao iskovati iz jedne težinske jedinice. To se nazivalo *kovničkom stopom*, a novac iskovan po propisanom omjeru imao je zakonsku moć u plaćanju i bio je kurentni novac³. Ukoliko je njegova nominalna vrijednost odgovarala vrijednosti materijala iz kojih je iskovan, tada je to bio *valutni novac*, koji se kovao i u posebnom obliku, a poznat je pod nazivom trgovački novac (Božina, 2012: 100).

2.4. Fiducijarni novac

Fiducijarni novac potječe od latinske riječi „fiducia“ što znači povjerenje. Fiducijarni ili fiat novac predstavlja suvremeni novac, odnosno novčanice, kovani novac, te knjižni ili depozitni novac. Nominalna vrijednost fiducijarnog novca veća je od vrijednosti

¹Novac koji se vagao.

²Novac koji se broji.

³Kurentni novac je sav novac kojeg u nekoj zemlji promet prima u plaćanje kao tekući ili živi novac. Suprotno njemu je nekurentni novac koji više ne vrijedi ili koji vrijedi na drugim mjestima, dakle ili stari ili tuđi novac. Često se pojam kurentnog novca upotrebljava u dosta užem značenju. Misli se na onaj novac koji ima snagu zakonskog platežnog sredstva u nekoj zemlji, tj. gdje ga svatko mora uzeti kao platežno sredstvo. Suprotnost mu je onaj novac čije se primanje može odbijati.

materijala od kojeg je napravljen, a temelj mu je povjerenje ljudi u njegovu opću prihvatljivost.

Fiducijarni monetarni standard imaju zemlje u kojima se plaćanja obavljaju fiducijarnim novcem. Stabilnost novca ovisi o regulatornom djelovanju države usmjerenome na održavanje stabilnosti i efikasnosti sustava plaćanja u zemlji.

2.4.1. Papirni novac

Papirni novac tj. novčanice su nastale kombinacijom vlastite mjenice i čeka. U određenom trenutku depozitari odnosno bankari su započeli praksu da izdaju papirne potvrde umjesto kovanog novca. Takve potvrde su se ubrzo prihvale zbog svoje praktičnosti. Tako se na početku zlatne valute moglo papirne novčanice bilo kada konvertirati za punovrijedni novac i to bez ograničenja, dok se u kasnijoj fazi moglo mijenjati za zlatne poluge, a na kraju samo za zlatne devize.

Kada se napustio sustav zlatne valute, prešlo se na nekonvertibilnu papirnu valutu gdje je valuta tj. novčanica imala prisilan tečaj i bila je zakonski određena kao glavno sredstvo plaćanja.

U današnje vrijeme u optjecaju se nalazi nekonvertibilni papirni novac, a one valute koje su još uvijek konvertibilne uglavnom služe kao monetarne rezerve.

Papirni novac, uz kovani i depozitni novac danas čini najlikvidniji dio novčane mase. On se svakodnevno stvara i to zato jer (Matić, 2000: 3):

- a) suvremeni novčani promet nije moguć bez papirnog novca i
- b) iskazuju se nove potrebe za papirnim novcem pojavom i konstituiranjem novih država ili novčanih unija (npr. Europska Unija).

Prednosti papirnog novca:

- a) *jeftin i ekonomičan* – Papirni je novac znatno jednostavniji za uporabu, te vladu praktički ništa ne košta. Tiskanje zahtijeva posebne vrste papira, tinte i tehnologije tiska. Svi ti zahtjevi su skupi, ali ukupni trošak tiskanja je prilično nizak.
- b) *praktičan* – Pogodan je za prijenos i nošenje, te se može lako držati u džepu. Lako se može zamijeniti za čekove, mjenice, itd.
- c) *kopiranje* – Stil papirnog novca je vrlo teško kopirati. Posebna vrsta papira i tinte se koristi pri izradi papirnog novca, te ga je zbog toga nemoguće kopirati.
- d) *homogenost (jedinstvena kvaliteta)*- Novac ima jedinstvenu kvalitetu, te nositelju ne smeta da li u posjedu ima novi ili stari novac.
- e) *elastičnost ponude* – Elastičnost novca je vrlo korisna za vladu. To je način na koji se ponuda novca može povećati ili smanjiti u skladu s potrebama gospodarstva. Kako na vrhuncu poslovne aktivnosti, potražnja za novcem raste, tako vlada može brzo izdati novac da ispuni potražnju za novcem.
- f) *jednostavno brojanje*–Papirni novac je puno jednostavnije brojati od metalnog novca. Brojanje znatne količine novca u metalnom obliku je nezgodno i teško, dok s druge strane, brojanje papirnog novca je jednostavno, praktično i zahtijeva malo vremena.
- g) *prepoznatljiv* – Papirni novac je lako prepoznatljiv. Ne mora se testirati materijal kako bi se znao točan iznos.
- h) *stabilan u vrijednosti* – Metalni novac deprecira zbog trošenja, međutim papirni novac pomaže regulirati takvu štetu. Deprecijacija znači pad vrijednosti novca zbog korištenja.
- i) *lako je prenosiv* – Papirni novac je prenosiv, odnosno može se brže i lakše prenijeti s jednog na drugo mjesto u usporedbi s metalnim novcem.

Nedostaci papirnog novca:

- a) *demonetizacija* – Nedostatak papirnog novca je da njegov nositelj može pretrpjeti gubitak. Papirni novac je fiat novac, pa ukoliko Vlada poništi valutu, nositelj mora snositi potpuni gubitak jer će imati u potpunosti bezvrijedne komade papira.

- b) *fluktuacije u tečaju*– U slučaju metalnog novca vrijednost domaće valute u odnosu na stranu valutu ostaje stabilna, dok u slučaju papirnog novca vrijednost je promjenjiva. Također devalvacija jedne zemlje donosi promjene u tečaju.
- c) *ograničena prihvatljivost* – Papirni novac je bezvrijedan izvan granica zemlje gdje je izdan. Međutim, zlatne i srebrne kovanice su prihvaćene u svim zemljama.
- d) *kratki vijek upotrebe* – Iako se papirni novac ne troši korištenjem i držanjem on se može oštetiti na neki drugi način. Može se oštetiti trganjem, vatrom, vodom ili nekim drugim načinom. Zbog toga je očekivani vijek trajanja puno kraći u odnosu na metalni novac.

2.4.2. Banknote

Banknote se smatraju prvim oblikom papirnog novca, a nastale su zbog nestašice metala za kovanje. Imatelji banknota mogli su ih zamijeniti za robu odnosno zlato ili srebro u banci, također su ih mogli prenijeti drugoj osobi te bi tako ta druga osoba naslijedila sva prava koja su bila naznačena na banknoti. Tako su banknote služile kao sredstvo razmjene.

Banknote su bile korisne jer se njima smanjivao trošak vezan uz rezervu, a time i troškovi bankovnih kredita. Banknotom se obećavalo da će se platiti iznos u srebru ili zlatu u bilo kojem trenutku otkupa, te je taj iznos bio tiskan na banknotu.

One su zapravo bile ekvivalent srebru, zlatu i robnom novcu, u smislu stope povrata. Međutim, banknote kao oblik papirnog novca nisu bile u potpunosti ekvivalent srebru i zlatu u pogledu njihovih osobina kao sredstva razmjene.

Banka nije mogla odbiti zamjenu za srebro ili zlato, jer su se sredstva uvijek mogla posuditi za banknote, a zatim banknote pretvoriti u banci za zlato ili srebro.

2.4.3. Novčanice

Kako se trgovina razvijala, tako su jačati problemi vezani za prijenos kovanog novca s jednog na drugo mjesto. Kovani se novac korištenjem trošio te se s vremenom stvarala razlika između stvarne i nominalne vrijednosti novca. Upravo zbog tog razloga došlo je do zamjene metalnog novca u prometu s novčanicama koje nemaju gotovo nikakvu nominalnu vrijednost.

Kao što je već rečeno u tekstu, papirni novac nema nominalnu vrijednost, međutim on predstavlja samo novčani znak. Stvarna vrijednost novca zapravo je jednaka štampanju i vrijednosti papira od kojeg je napravljena novčanica. Novčanice izdaje emisijska banka te se one koriste kao posrednik plaćanja ukoliko su općeprihvaćena valuta (Božina, 2003: 56).

Novčanice su papir određene forme i nominalne vrijednosti, međutim nemaju svoju unutarnju vrijednost i nemaju pokriće u plemenitom metalu, a danas nemaju više nikakve veze ni sa zlatom.

Novčanice su papiri na kojima je točno naznačena njena vrijednost. Točno su određenih dimenzija, oblika i boje za svaki apoen, te su tiskane posebnom tehnikom. Dije se na razne apoene kako bi transakcija bila što lakša i brža. Papir od kojeg se izrađuju novčanice ima posebnu strukturu i tehnološki je zaštićen. Da bi se zaštitio od krivotvoritelja papir sadrži poseban vodeni znak, zaštitnu nit i magnetnu šifru. Svaka valuta je individualna pa je na taj način svaka podijeljena na različiti broj apoena odnosno dijelova. Apoene manje nominalne vrijednosti tiska država kojoj je valuta vrijednija.

2.4.4. Depozitni novac

Depozitni⁴ novac još se naziva i žiralni, knjigovodstveni ili skriptualni⁵ novac. Depozitni novac vezan je za postojanje depozita u bankama, te od tuda povlači svoj naziv „depozitni novac“. To je novac koji nema materijalni oblik, te se nalazi na računima u bankama ili drugim novčanim institucijama. On je stalno raspoloživ za prijenos, odnosno za plaćanje po zahtjevu klijenta. Vlasnici ga bez ikakvih ograničenja mogu koristiti za direktna plaćanja robe i usluga ili ga mogu bez zapreka zamijeniti za gotov novac. Uz metalni i papirni valutni novac on je također komponenta novčane mase. Ravnopravan je gotovini, te ima sve njezine funkcije, ali je količinski i funkcionalno danas daleko važniji od nje.

Dakle, depozitni novac omogućava da se obavljaju isplate bez prijenosa efektivnog novca i manipuliranja gotovinom. Takvo upravljanje depozitnim novcem zahtjeva efikasan bankarski sistem i svršenu kontrolu stvaranja i kolanja depozitnog novca. Upotrebom depozitnog novca smanjuje se količina novca u optjecaju, te se na taj način stvara bezgotovinski platni promet. Depozitni novac je kratkoročno novčano potraživanje za banku te se plaćanja mogu vršiti neovisno o tome da li se promjena temelji na depozitu u banknotama, novčanicama ili temeljem kredita.

Depozitni novac je nastao iz funkcije novca kao platežnog sredstva, a zapravo je on kreditni novac. Banci su slobodna novčana sredstva zapravo depoziti klijenta te ta novčana sredstva predstavljaju njenu pasivu (tj. obavezu). Banka takva sredstva uvećava tako što ih plasira drugim klijentima u obliku kredita koji se nalaze u aktivni banke. Klijenti dobivena sredstva po kreditu koriste za servisiranje obaveza ka drugim dobavljačima ili za investicije (Barjaktarović, 2010: 9)

Shodno tome, depozitnim novcem se stvara još veća mogućnost proširenja novčanog volumena, u odnosu na njegovo stvaranje. Svojom kreditnom aktivnošću, banke stvaraju nova platežna sredstva te se time iz uloge čuvara i posrednika u prometu novcem pretvaraju u stvaratelje novca. Na osnovu toga, nastao je i razvio se proces višestrukog umnožavanja ili multiplikacije depozita i kredita u bankarskom sistemu (Barjaktarović, 2010: 10).

⁴Depozit je noviji naziv anglosaksonskog podrijetla, te predstavlja polog nečega.

⁵Lat. Scribere - pisati

U suvremenom gospodarstvu funkcionira depozitni novac (bezgotovinski) i gotovinski novac. Efektivni novac tj. gotovina, kreiran je od strane centralne banke, međutim on je i dalje osnova depozitnog novca. Zamjena jednog oblika novca u drugi (depozita u gotovinu i gotovine u depozit) je neograničena i gotovo automatska (Barjaktarović, 2010: 10).

Suvremeni kreditni novac u obliku depozitnog novca obavlja pojedine novčane funkcije isto kao i papirni novac. Obavlja funkciju prometnog, platežnog sredstva te funkciju štednje novca. Međutim, iako obavlja neke funkcije poput papirnog novca, razlozi njegovog nastanka mogu se pronaći u nesavršenostima papirnog novca. Bilo je situacija kada papirni novac nije bio prikladan za plaćanje. Najčešći slučaj je bio kad se radilo o plaćanjima velikih iznosa između gospodarskih jedinica. One gospodarske jedinice koje su imale deponirani novac na računima banke mogle su jednostavnim pismenim nalogom zatražiti od banke da im dio imovine s njihovog računa prenesu na račun njihovog poslovnog klijenta (Božina, 2003: 62).

3. EMISIJA DEPOZITNOG NOVCA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Depozitni novac uključuje stalno raspoloživa sredstva nemonetarnih subjekata na transakcijskim računima koje ti subjekti imaju otvorene u bankama i raznim monetarnim institucijama te ih koriste za upotrebu bezgotovinskog plaćanja. Transakcijski računi na kojima se nalazi depozitni novac su općenito tekući i žiro račun. Ima trenutaka kada depozitni novac nije prihvaćen kao sredstvo plaćanja te tada predstavlja novčani surogat koji zamjenjuje gotov novac u svakodnevnim gotovinskim transakcijama.

Temeljne monetarne institucije koje kreiraju i poništavaju suvremeni novac su središnja banka, u Hrvatskoj je to Hrvatska narodna banka (HNB), i poslovne banke.

Depozitni novac stvaraju poslovne banke iz razloga jer nemonetarni subjekti imaju kod njih otvorene transakcijske račune, kao što je i prethodno rečeno, tekući i žiro račun.

Emisija novca uključuje dva zasebna, ali međusobno povezana postupka kreiranja i poništavanja novca.

Primarna emisija novca ili kreiranje gotovog novca provodi središnja banka tako da izdaje papirnatu novčanice koje uz sitni novac cirkuliraju u optjecajnim kanalima u obliku gotovine. Gotov novac predstavlja obvezu središnje banke i vidljiv je kao komponenta primarnog novca u pasivi njezine bilance. Gotov novac u optjecaju (M1) ili novčana masa u užem smislu, obuhvaća papirnatu novčanice i sitni kovani novac koji stanovništvo koristi za razmjenu i plaćanja. Gotovina u blagajni banaka predstavlja njezine rezerve likvidnosti te ta gotovina nije namijenjena za plaćanje roba i usluga nego obavlja funkciju novca tek kad uđe u novčani optjecaj.

Sekundarnu emisiju novca provode poslovne banke. Poslovne banke svojom kreditnom aktivnošću stvaraju depozitni (kreditni) novac u procesu sekundarne emisije novca. Ukoliko subjekti podižu gotovinu s tekućeg računa, količina depozitnog novca se smanjuje, a dok uplatom subjekata na tekući račun ili žiro račun povećavaju količinu depozitnog novca.

Poslovne banke posreduju u prenošenju financijskih sredstava od štediša pozajmljivača te kao monetarne institucije kreiraju i multipliciraju novac. Odobravanje i isplata kredita predstavljaju najvažniji kanal sekundarne emisije novca kojim banke stvarju depozitni novac te se on zbog postupka svog nastanka naziva kreditni novac. Emisija kreditnog novca dovodi do nastanka dvostrukog dužničko-vjerovničkog odnosa između banke i poduzeća kojemu je kredit odobren. Poduzeće se javlja kao dužnik i ima obvezu vraćanja glavnice odobrenog kredita uvećanog za kamatu, međutim, banka se javlja u ulozi vjerovnika na ime kreditnog potraživanja vidljivog u aktivni bilance. Poslovne banke su nositelji sekundarne emisije novca koji dovodi do kreacije depozitnog novca. Bitna stavka je također i bezgotovinsko plaćanje. U slučaju da subjekti preferiraju bezgotovinsko plaćanje i imaju manju potrebu držanja gotovine, banke se mogu koristiti većim iznosom depozita i drugih izvora sredstava za odobravanje kredita. S obzirom da kreditni novac kruži s jednog transakcijskog računa na drugi on se još naziva i žiralni novac.

Poslovne banke multipliciraju položene depozite odobravajući kredite i time stvaraju dodatnu količinu novca.

Proces multiplikacije depozita, čija je druga strana kreditna ekspanzija i kreiranje depozitnog novca obično se objašnjava na slijedeći način. Svaka banka kad primi stvarni ili fiducijarni depozit primjerice koji netko u obliku gotovine položi na svoj račun u banci, mora određeni dio zadržati kao rezervu likvidnosti. Tu rezervu utvrđuje sama ili joj je utvrdi središnja banka kao obveznu. Banka drži tu rezervu likvidnosti kako bi na zahtjev svojih komitenata mogla isplatiti njihove depozite kad ih oni zatraže natrag. Preostali dio primljenog gotovinskog pologa banka koristi za odobravanje kredita nekom zajmotražitelju. Što je taj preostali dio veći to je i njezina mogućnost odobravanja kredita veća, a time i proces ekspanzije kredita i multiplikacije depozita (Perišin, Šokman i Lovrinović, 2001: 56).

Odobravajući kredite klijentima, banka zapravo stvara novac. Time se može zaključiti kako je kreditna multiplikacija zapravo proces odobravanja dodatnih kredita koji rezultiraju formiranjem dodatnih depozita. Svakim odobravanjem kredita povećava se i aktiva banke koja odobrava taj kredit i pasiva banke u koju je iznos odobrenog kredita položen u obliku depozitnog novca na žiro-račun tražitelja kredita.

Banke imaju obvezu da iz svakog depozita koji se položi na njihove bankovne račune izdvoje propisanu obveznu rezervu kako bi u određenom trenutku na zahtjev klijenta taj novac mogle njemu isplatiti. Dok preostali dio inicijalnog depozita koriste za daljnje odobravanje kredita prema nekom drugom zajmotražitelju.

Proces multiplikacije temelji se na sustavu bezgotovinskog plaćanja te uvezanosti bankarskog sustava (Kandžija i Živko, 2004: 108).

Povećanje financijskog i kreditnog potencijala banke tj. obujam i brzina multiplikacije depozita i kredita ovisi od visine i strukture njezinih izvora međutim ovisi i od niza vanjskih činitelja na koje banka ne može utjecati. To su čimbenici na koje se može utjecati ali se može bolje ih upoznati i prilagoditi im se. Također povećanje financijskog i kreditnog potencijala ovisi i o politici plasmana prikupljenih i pribavljenih sredstava tj. kreditne politike banke.

Vanjski čimbenici na koje banka ne može utjecati, a koji utječu na obujam i brzinu multiplikacije depozita i kredita jesu (Jurman, 2007: 9):

- politika središnje banke u određivanju visine i načina obračuna obvezne pričuve i pričuva likvidnosti banaka;
- kreditna politika središnje banke koja se provodi utvrđivanjem načina odobravanja lombardnih kredita, kredita za likvidnost i sl.;
- politika kamatnih stopa i naknada središnje banke kojom se sredstva po osnovi kamate na date kredite bankama „izvlače“ iz bankovnog sustava;
- kupovina i prodaja vrijednosnih papira središnje banke;
- kupovina i prodaja deviznih sredstava od strane središnje banke;
- propisivanje usklađivanja valutne strukture izvora i plasmana banaka;
- ograničavanje mogućeg rasta plasmana i ukupne rizične aktive banaka.

Kreditna multiplikacija se može analizirati s motrišta bankovnog sustava kao cjeline ili s motrišta pojedine banke. Ukoliko se multiplikacija analizira s motrišta bankovnog sustava tada je riječ o makromultiplikaciji, a ukoliko se promatra s motrišta jedne banke tada je riječ o mikromultiplikaciji (Jurman, 2007: 2). U nastavku teksta će isti biti i pobliže objašnjeni.

3.1. Statični kreditni potencijal jedne banke

U trenutku kad neki klijent položi u banku određeni depozit u obliku gotovine, banka mora određeni dio tog depozita zadržati kao rezervu likvidnosti. Rezervu likvidnosti joj najčešće određuje središnja banka zakonski te banka mora stalno održavati tu rezervu na određenoj razini i u likvidnom obliku. Praktično se to može pojasniti na sljedeći način.

Kad klijent položi depozit u vrijednosti od 100 jedinica, banka će izdvojiti 20% tog iznosa odnosno 20 jedinica za rezerve likvidnosti, a iznos koji je ostao od 80 jedinica predstavlja njezin kreditni potencijal koji će banka dalje plasirati u obliku kredita.

Višak likvidnih sredstava predstavlja statični kreditni potencijal odnosno maksimalni iznos kredita koji banka može odobriti, a da ostane likvidna. Što znači, da ukoliko je banka likvidna ona će moći isplatiti položene depozite svojim klijentima na njihov zahtjev.

Do statičnog kreditnog potencijala jedne banke dolazi se tako da se od financijskog potencijala banke odnosno njene pasive oduzme rezerva koja se mora držati kod središnje banke. Ovisno o iznosu financijskog potencijala banke, iznosu obveznih rezervi koje banka ima kod središnje banke i iznosa rezervi likvidnosti koje banka mora imati na računu kod središnje banke, ovisi kreditni potencijal te banke (Božina, 2012: 663).

Ukoliko dođe do situacije da središnja banka snizi utvrđenu stopu obvezne rezerve, poslovnoj banci će to ići u prilog iz razloga jer će joj onda ostajati već iznos slobodnih likvidnih sredstava. To znači da će banka moći odobriti nove kredite i da će joj se kreditni potencijal povećati.

U drugom slučaju, ako dođe do povećanja novčanih uloga i to štednih uloga ili drugih pologa gotovinskog novca koji zapravo predstavlja potraživanje prema središnjoj banci iz razloga jer ga jedino ona emitira ili ako banka proda dio svog portfelja središnjoj banci ili od nje dobije kredit, banka će povećati iznos likvidnih sredstava iznad normalne ili obvezne rezerve likvidnosti. U iznosu tog viška likvidnih sredstava banka će moći odobriti kredit (Perišin, Šokman i Lovrinović, 2001: 56).

Sredstva koja se plasiraju u obliku kredita moraju se prikupiti od klijenata. Sredstva koja se prikupljaju javljaju se u nekoliko oblika, a to su (Perišin, Šokman i Lovrinović, 2001: 57):

- a) *Fondovi banke (F)* – svaka banka da bi mogla djelovati treba imati svoj početni kapital, a kapital prikuplja na način da ako se smatra dioničkim društvom onda njeni dioničari unose kapital. To je tzv. osnivački fond ili vlastiti kapital banke, a dijeli se na poslovni fond i rezerve. Najčešće od veličine vlastitog kapitala banke zavisi ukupan opseg njezina poslovanja.
- b) *Depoziti (D)* – mnogi pojedinci, poduzeća ili drugi subjekti u banku unose svoje depozite na čuvanje tj. stvaraju štednje ili oročenja za koje očekuju da će im banka isplatiti kamatu. Na takav način banka prikuplja sredstva koja će joj omogućiti da dobri dodatne kredite
- c) *Međubankarski krediti (MK)* – su krediti koje ne koriste klijenti već same banke. Ukoliko banka upadne u poteškoće u svom poslovanju ona će se obratiti drugoj banci da je kreditira. Osim što kredite mogu tražiti od drugih banaka u iznimnim trenucima mogu kredit zatražiti i u središnjoj banci odnosno u „posljednjem utočištu“.

Iz razloga što banka prikuplja novac iz prethodno navedenih izvora i to iz fondova banke, od depozita klijenata i međubankarskih kredita ona mora imati zakonski zadanu rezervu likvidnosti i obveznu rezervu. Rezervu likvidnosti si određuje sama ili joj je propisuje središnja banka.

Visina *rezerve likvidnosti* mora se održavati stalno na istoj visini te rezerve likvidnosti predstavljaju određeni iznos sredstava u likvidnom obliku. Iznos tih rezervi je zakonska obveza banke te ih mora držati položene u središnjoj banci. To je iznos koji predstavlja minimalnu likvidnost banke i taj se iznos određuje visinom stope odnosno minimalnom likvidnošću ili tzv. rezervom likvidnosti koju propisuje središnja banka. Banka mora imati tu rezervu kako bi u svakom trenutku mogla u određenom roku izvršiti svoje obveze prema klijentima tj. vratiti im primljene depozite ili isplatiti odobrene kredite (Perišin, Šokman i Lovrinović, 2001: 58).

Praktično se to može objasniti na sljedeći način. Niže u tekstu u Grafikonu 1 biti će prikazano kretanje koeficijenata rezervi likvidnosti i obveznih rezervi u promatranom

razdoblju od 2010. godine do 2015. godine te za primjer možemo uzeti koeficijent rezerve likvidnosti iz 2015. godine koji iznosi 0,22 odnosno 22%.

Ukoliko klijent položi na račun u banci 100.000,00kn banka od tog iznosa mora izdvojiti 22% rezerve likvidnosti odnosno 22.000,00kn koje će čuvati da može drugi dan isplatiti nekog određenog klijenta na njegov zahtjev. Samim time banci ostaje 78.000,00kn koje predstavlja njezi kreditni potencijal. Taj iznos banka može dalje plasirati u obliku kredita ili može uložiti u neke unosne poslove poput kupnje raznih vrijednosnih papira. Temeljem toga banka će naplatiti određene kamate i ostvariti na taj način svoju zaradu.

Obvezna rezerva je dodatna vrsta obveze koja je banci propisana zakonom uz minimalnu rezervu likvidnosti. Osnovna funkcija ove vrste rezerve je ograničavanje procesa multiplikacije depozita i ekspanzija kredita. Obvezne rezerve se određuju temeljem količine knjižnog novca na računu banke i banka se ne može koristiti tim rezervama ni ukoliko su joj potrebne za njenu likvidnost.

Na primjeru bi to izgledalo ovako. U Grafikonu 1 kao što je već navedeno prikazana su kretanja koeficijenata rezerve likvidnosti i obveznih rezerve u promatranom razdoblju od 2010. godine do 2015. godine te se za primjer može uzeti iz 2015. godine koeficijent rezerve likvidnosti koji iznosi 0,22 odnosno 22% te koeficijent obvezne rezerve koji iznosi 0,12 odnosno 12%.

Ukoliko banka primi od svojih klijenata depozite po viđenju u iznosu od 60.000,00kn i oročene depozite u vrijednosti od 40.000,00kn primijenit će rezervu likvidnosti od 22% na depozite po viđenju, a obveznu rezervu od 12% na sve depozite tj. na depozite po viđenju i oročene depozite zajedno. Tada će rezerve likvidnosti iznositi 13.200,00kn, a obvezna rezerva 12.000,00kn, što znači da kreditni potencijal banke u tom slučaju iznosi 74.800,00kn.

Ukoliko se u obzir uzmu svi oblici izvora sredstava jedne banke i ograničenja koja utječu na visinu njezinih kredita poput rezerve minimalne likvidnosti i obvezne rezerve, dolazi se do toga da se kreditni potencijal, kao maksimalni iznos kredita jedne banke, a da pri tome ona bude likvidna može izraziti na sljedeći način (Perišin, Šokman i Lovrinović, 2001: 59):

$$KP = F + MK + D(1-OR) - D_v \times RL ; (D = D_o + D_v)$$

gdje je:

KP = kreditni potencijal ili maksimalni iznos kredita

F = fondovi banke

MK = međubankarski krediti

D = ukupni depoziti

OR = obvezna rezerva

D_v = depoziti po viđenju

RL = rezerva likvidnosti

Primjer izračuna kreditnog potencijala banke biti će pobliže objašnjen i izračunat u točki 3.3. gdje će biti izračunat na temelju konsolidirane bilance drugih monetarnih financijskih institucija u razdoblju od 2010. godine do listopada 2015. godine.

Kreditni potencijal se najviše povećava kad se povećavaju međubankarski krediti jer se na njih ne izdvaja nikakva rezerva likvidnosti. Dok će se najmanje povećavati kreditni potencijal banke onda kad do porasta dolazi povećavanjem onih depozita na koje se izdvaja jedna ili više vrsta rezervi. Međutim, do porasta kreditnog potencijala jedne banke može doći, a da se ne povećavaju ukupna sredstva banke, već samo njihova struktura. (Perišin, Šokman i Lovrinović, 2001: 61).

Povjerenje klijenata banka mora steći i samim time mora održavati određenu razinu povjerenja. To postiže tako što jamči zamjenjivost stalno raspoloživih depozita za gotovinu i plaćanje tim depozitima obveza klijenata. Iz tog razloga banka svoje rezerve likvidnosti drži u središnjoj banci. Rezerve likvidnosti su vezane samo uz depozite po viđenju, za razliku od obveznih rezervi, pa je zato i učinak rezervi likvidnosti na promjene kreditnog potencijala manji od učinka obveznih rezervi.

Ukoliko poslovna banka odobri onoliko kredita koliki je njezin kreditni potencijal, dodatne kredite će moći odobriti ako dođe do povećanja njezinog kreditnog potencijala i to:

- a) dodatnim kreditima od središnje banke; i/ili
- b) dodatnim depozitima klijenata; i/ili
- c) smanjenjem koeficijenata potrebnih rezervi.

Do smanjenja kreditnog potencijala poslovnih banaka dolazi zbog:

- a) otplate kredita središnje banke; i/ili
- b) isplate depozita klijenata; i/ili
- c) povećanja koeficijenata potrebnih rezervi.

Kod oba dva primjera i u sva tri slučaja dolazi do promjena potrebnih rezervi poslovne banke. Dodatnim kreditima središnje banke nastaje višak rezervi u istom iznosu, pa u tom iznosu poslovna banka odobrava kredite klijentima (Božina, 2012: 667).

3.2. Proces mikromultiplikacije i makromultiplikacije

Odobravajući kredite klijentima banka zapravo kreira novac. Stoga je kreditna multiplikacija proces odobravanja dodatnih kredita koji rezultiraju formiranjem dodatnih depozita. Ukoliko se odobri kredit, aktiva banke će se povećati tj. aktiva banke koja je odobrila kredit i pasiva banke u kojoj je iznos odobrenog kredita položen od strane zajmotražitelja u obliku depozitnog novca na svoj žiro račun.

Svaka banka koja primi bilo kakav depozit, primjerice ukoliko neka osoba položi depozit u banci na svoj račun iz to inicijalnog depozita, banka mora izdvojiti propisanu obveznu rezervu kako bi mogla isplatiti obveze klijenata na njihov zahtjev. Ostali dio inicijalnog iznosa koristi se za odobravanje kredita nekom zajmotražitelju. Proces multiplikacije temelji se na sustavu bezgotovinskog plaćanja te uvezanosti bankovnog sustava (Kandžija i Živko, 2004: 108).

Vremenska varijabla pojavljuje se kod dinamičnog kreditnog potencijala jedne banke. Time se može razlučiti koliki je maksimalni iznos kredita koji jedna banka može odobriti u određenom razdoblju, a da pri tome ista ostane likvidna. Ukoliko banka ima višak rezervi, banka multiplicira kredite vodeći računa o kretanju priljeva i odljeva u financijskom potencijalu te se to reflektira na kreditni potencijal.

3.2.1. Mikromultiplikacija

Proces multiplikacije jedne banke tj. proces mikromultiplikacije zapravo je pojednostavljeni makromultiplikacijski proces kreditne multiplikacije svih poslovnih banaka.

Odnosno, ukoliko se statičnom kreditnom potencijalu jedne banke koji je objašnjen u tekstu iznad, doda dimenzija vremena, tada se dobije dinamični kreditni potencijal jedne banke. Dinamični kreditni potencijal predstavlja maksimalni iznos kredita koji jedna banka može odobriti u određenom vremenu, a da pri tome ostane likvidna.

Situacija kada je financijski potencijal jednak kreditnom potencijalu smatra se ravnotežom bilance banke. Ukoliko dođe do priljeva sredstava u banku putem sustava platnog prometa, kredita koje banka koristi kod središnje banke ili drugih banaka, zbog smanjenja stope obvezne rezerve znači i narušavanje ravnoteže u banci i započinjanje procesa multiplikacije.

Tako priljev sredstava u banku predstavlja povećanje financijskog i kreditnog potencijala banke, ali i moguće povećanje obveznih rezervi i rezervi likvidnosti kod središnje banke.

Ukoliko klijent u banku donese nedospjelu mjenicu na eskont, aktiva banke će se povećati za vrijednost te mjenice, a pasiva će se također povećati, ali za iznos depozitnog novca koji je klijent dobio eskontom mjenice.

Tako proces mikromultiplikacije, odnosno multiplikacije u jednoj banci počinje u trenutku kada se dio danih kredita vraća u depozitni sustav banke (Kandžija i Živko, 2004: 111).

Povećanjem kreditnog potencijala širi se osnovica za nove kredite klijentima, kojima nastaju i novi depoziti. Nakon odobrenja kredita klijent može (Božina, 2003: 339):

- a) taj kredit iskoristiti u cijelosti ili djelomično kako bi isplatio obveze svojim vjerovnicima koji mogu imati račun otvoren kod neke druge banke, u tom slučaju dolazi do odljeva određenog iznosa iz potencijala banke koja je taj kredit i odobrila;
- b) koristiti kredit kako bi platio svoje obveze vjerovnicima koji imaju račun u banci koja je kredit i odobrila ili klijent može ostaviti taj iznos kredita na svom računu također u banci koja mu je tak kredit i odobrila, u tom slučaju ne dolazi do odljeva iz potencijala banke;
- c) također i koristiti kredit za plaćanje obveza onim vjerovnicima koji imaju u drugoj banci otvorene račune, a dijelom i vjerovnicima koji imaju račune otvorene u banci koja je kredit i odobrila, tada dolazi do odljeva iz potencijala banke po osnovi plaćanja obveza klijentima koji imaju račune kod druge banke.

Kredit banke, svaki klijent koristi na svoj način te ga tako može djelomično iskoristiti za gotovinske isplate. Iz tog razloga potrebno je u multiplikacijskom tijeku paziti na odnos gotovine i depozitnog novca, odnosno gotovine i ukupne količine novca u optjecaju.

Kod procesa mikromultiplikacije banka mora izdvojiti iz primljenog depozita rezervu likvidnosti i obveznu rezervu. Nakon što banka izdvoji rezerve iz depozita određeni postotak odobrenog kredita koji banka određuje ponovo se vraća u depozitni sustav banke čime se automatski povećavaju njezini depoziti.

Tablica 1: prikaz procesa mikromultiplikacije

Depozit	Rezerva likvidnosti 22%	Obvezna rezerva 12%	Kredit	Opis
500.000,00	110.000,00	60.000,00	330.000,00	1. banka 1. dan
165.000,00	36.300,00	19.800,00	108.900,00	1. banka 2.dan
54.450,00	11.979,00	6.534,00	35.937,00	1. banka 3.dan
17.968,50	3.953,07	2.156,22	11.859,21	1. banka 4.dan
.	.	.	.	1. banka n-tidan
737.418,50	162.232,07	88.490,22	486.696,21	UKUPNO

Izvor: vlastita izrada autora

U Tablici 1 objašnjen je postupak mikromultiplikacije. Koeficijent rezerve likvidnosti i obvezne rezerve uzet je iz Grafikona 1 koji se nalazi u točki 3.3.2.2. ovog rada. Tako je rezerva likvidnosti 2015. godine iznosila 22%, a obvezna rezerva 12%. Uzeto je da se 50% sredstava iz odobrenog kredita vraća u depozitni sustav banke.

Tada možemo reći da je u prvoj fazi došlo do uplate od 500.000,00kn od strane klijenta na njegov račun u dotičnoj banci. Iz tog primljenog depozita banka mora odvojiti rezervu likvidnosti koja će u ovom slučaju iznositi 110.000,00kn, a obvezna rezerva 60.000,00kn. Kada se od ukupnog iznosa depozita oduzme iznos rezerve likvidnosti i obvezne rezerve banci ostaje još 330.000,00kn koje može plasirati kao kredite drugim zajmotražiteljima. Međutim već je rečeno kako se od ukupnog odobrenog kredita izdvaja 50% sredstava koja se vraćaju u depozitni sustav.

To znači da u drugoj fazi banka raspolaže s 165.000,00kn novih depozita. Od tih depozita ona mora izdvojiti 36.300,00kn rezervi likvidnosti i 19.800,00kn obveznih rezervi. Na kraju banci ostaje 108.900,00kn kredita koje može plasirati dalje.

U trećoj fazi depoziti s kojim banka raspolaže su u vrijednosti od 50% od 108.900,00kn tj. raspoloživi depoziti iznose 54.450,00kn. Banka i ovaj put mora izdvojiti 22% rezervi likvidnosti što iznosi 11.979,00kn i 12% obvezne rezerve tj. 6.534,00kn. Tako banci na kraju ostaje 35.937,00kn kredita koje može dalje plasirati.

Takav proces se može nastaviti provoditi do n-te faze tj. dokle god banka ima raspoložive depozite. Temeljem priljeva depozita u iznosu od 500.000,00 bankovni financijski potencijal se povećao za 737.418,50kn, a kreditni potencijal za 486.696,21kn temeljem vrijednosti prikazanih u Tablici 1.

Kod procesa multiplikacije pažnja je usmjerava na dio dodatnih kredita temeljem kojih se povećava depozitni novac u toj banci. Na temelju toga može se reći da banka stvara depozitni novac uz pomoć kredita.

Tijek multiplikacije zapravo ovisi od nekoliko čimbenika i to od koeficijenta rezerve, odnosa između gotovine i ukupne količine novca u optjecaju te odnosa između novca koji ostaje u banci i ukupnog depozitnog novca koji je banka ostvarila kreditima. Vremenska varijabla pojavljuje se kod dinamičnog kreditnog potencijala jedne banke pa time u procesu mikromultiplikacije ima i više multiplikacijskih razdoblja (Božina, 2012: 671).

Promjene kreditnog i financijskog potencijala banke izražavaju se kao kreditni odnosno depozitni multiplikator. Zbroj svih kredita koji su nastali tijekom vremena multiplikacije temeljem jedinice početnog viška rezervi banke je kreditni multiplikator, a zbroj svih depozita koji su nastali u razdoblju temeljem jedinice viška rezervi je depozitni multiplikator.

Kreditni multiplikator pokazuje koliko puta će više kredita odobriti banka u odnosu na jedinicu inicijalnog priljeva primarnog novca, dok depozitni multiplikator pokazuje iznos nastali novčanih depozita temeljem jedinice inicijalnog priljeva u financijski potencijal banke.

Kreditni multiplikator je zapravo funkcija niza faktora i to: brzine multiplikacije, vremena trajanja procesa multiplikacije, stope obvezne rezerve i rezerve likvidnosti te stope prelijevanja sredstava u gotov novac i u posebne depozite.

Koeficijent zadržavanja kreditno aktivnih depozita u financijskom potencijalu jedne banke biti će onoliko manji koliko su veće potrebne rezerve. Koeficijent zadržavanja ovisi o strukturi financijskog potencijala banke, o koeficijentu obveznih rezervi i koeficijentu rezervi likvidnosti.

3.2.2. Makromultiplikacija

Makromultiplikacija je zapravo multiplikacija unutar same države tj. unutar bankovnog sustava te države, ukoliko joj je sustav u bilančnoj ravnoteži.

Tako primjerice narušena ravnoteža u bankovnom sustavu utječe na proces makromultiplikacije. Međutim do narušene ravnoteže došlo je promjenama u primarnoj emisiji središnje banke, promjenama deviznih rezervi, promjenama u vrsti ograničenih depozita odnosno oročenih sredstava ili sredstava kojima je ograničeno korištenje te kupoprodajom vrijednosnih papira (Kandžija i Živko, 2004: 108).

Brzina razdoblja multiplikacije kredita je u makromultiplikacijskom tijeku znatno manja nego tijekom mikromultiplikacijskog tijeka iz razloga što postoje dodatne transakcije u kolanju s računa jedne banke na drugu što iziskuje dodatno vrijeme. Time je vrijeme makromultiplikacije duže nego kod mikromultiplikacije, ali je zato brzina stabilnija (Božina, 2012: 682).

Sam tijek makromultiplikacije sličan je odvijanju tijeka mikromultiplikacije. Dakle, postoji inicijalni priljev i/ili odljev i temeljem toga promjena kreditnog potencijala.

Makromultiplikacijski tijek u monetarnom sustavu pojavljuje se kao niz povezanih mikromultiplikacijskih tokova, gdje jedan dio kredita odlazi izvan banke i dijeli se na dio koji odlazi po osnovi gotovinskog odljeva, a jedan dio ostaje u bankarskom sustavu i prelijeva se na monetarne račune drugih banaka izazivajući iste učinke kao i inicijalni priljev.

Na takav način, dio kredita se ne zadržava na računu jedne banke, već na računima svih banaka izuzevši središnju banku.

I u slučaju makromultiplikacije, od monetarnih depozita se oduzima propisana obvezna rezerva i rezerva likvidnosti, odnosno ukupne rezerve. Stoga, vezano uz promjenu kreditnog potencijala i učinak ovisi o strukturi financijskog potencijala poslovnih banaka, pa promjene pojedinih oblika financijskog potencijala banaka imaju različit inicijalni učinak na njen kreditni potencijal (Božina, 2012: 682).

S motrišta bilance svih poslovnih banaka nakon odobrenog kredita moguće je (Božina, 2012: 683):

- a) da klijent taj kredit uporabi u cijelosti i djelomično za gotovinske isplate preko blagajne, pa se u tom slučaju javlja odljev tog iznosa iz potencijala banaka;
- b) da klijent uporabi kredit za plaćanje svojih obveza vjerovnicima koji imaju račun kod iste banke koja je odobrila kredit ili neke druge banke;
- c) da klijent ostavlja iznos kredita na svom računu u banci koja je odobrila kredit te nema odljeva iz potencijala banaka.

U Tablici 2 biti će prikazan postupak makromultiplikacije. Koeficijent rezerve likvidnosti i obvezne rezerve uzet je iz Grafikona 1 koji se nalazi u točki 3.3.2.2. ovog rada. Tako je rezerva likvidnosti 2015. godine iznosila 22%, a obvezna rezerva 12%.

Također je uzeto kao i kod primjera mikromultiplikacije da je u prvoj fazi došlo do uplate od 500.000,00kn od strane klijenta na njegov račun u dotičnoj banci. Prikaz procesa makromultiplikacije kao i njegovo detaljno objašnjenje slijedi u nastavku teksta.

Tablica 2: Prikaz procesa makromultiplikacije

Depozit	Rezerva likvidnosti 22%	Obvezna rezerva 12%	Kredit	Opis
500.000,00	110.000,00	60.000,00	330.000,00	1. banka
330.000,00	72.600,00	39.600,00	217.800,00	2. banka
217.800,00	47.916,00	26.136,00	143.748,00	3. banka
143.748,00	31.624,56	17.249,76	94.873,68	4. banka
94.873,68	20.872,21	11.384,84	62.616,63	5. banka
62.616,63	13.775,66	7.514,00	41.326,98	6. banka
41.326,98	9.091,93	4.959,24	27.275,80	7. banka
27.275,80	6.000,68	3.273,10	18.002,03	8. banka
18.002,03	3.960,45	2.160,24	11.881,34	9. banka
11.881,34	2.613,89	1.425,76	7.841,68	10. banka
7.841,68	1.725,17	941,00	5.175,51	11. banka
5.175,51	1.138,61	621,06	3.415,84	12. banka
3.415,84	751,48	409,90	2.254,45	13. banka
2.254,45	495,98	270,53	1.487,94	14. banka
1.487,94	327,35	178,55	982,04	15. banka
.	.	.	.	n-ta banka
1.467.699,88	322.893,97	176.123,99	968.681,92	UKUPNO

Izvor: vlastita izrada autora

Iz Tablice 2 daje se iščitati da je klijent na račun u banci položio 500.000,00 kn depozita. Od tog depozita banka je obvezna izdvojiti 110.000,00kn rezervi likvidnosti i 60.000,00kn obveznih rezervi. Tako joj u prvoj fazi ostaje 330.000,00kn kredita banci koji može dalje plasirati. Tim kreditima će njeni klijenti plaćati obveze vjerovnicima koji imaju račune u nekoj drugoj banci.

U drugoj fazi dolazi do povećanja gotovine u optjecaju tj. dolazi do povećanja depozitnog novca u nekoj drugoj banci u iznosu od 330.000,00kn. Tada ta druga banka također mora izdvojiti iz depozitnog iznosa 72.600,00kn rezervi likvidnosti i

39.600,00kn te joj na kraju ostaje 217.000,00kn kredita koje će i ona dalje plasirati. Klijenti u tom slučaju svoje obveze plaćaju u gotovini ili depozitnim novcem u vrijednosti 217.000,00kn što ujedno predstavlja i inicijalni depozit nekoj trećoj banci.

U trećoj fazi zbog plaćanja obveza depozitni novcem kod treće banke dolazi do povećanja viška rezervi u iznosu od 143.000,00kn nakon što se oduzmu od primljenog depozita 47.916,00kn rezervi likvidnosti i 26.136,00kn obveznih rezervi. Zbog viška rezervi dolazi do nove faze i istog postupka u četvrtoj banci kao i u svakoj sljedećoj.

Banke odobravaju kredite u visini viška rezervi jer je taj iznos jednak iznosu povećanja depozitnog novca kod banaka čijim klijentima isplaćuju potraživanja klijenti banke koja je emitirala kredite.

Proces makromultiplikacije traje dokle god ukupni zbroj rezerve likvidnosti i obvezne rezerve ne bude jednak inicijalnom depozitu. Temeljem toga zaključuje se da proces makromultiplikacije završava kad niti jedna banka u svom sustavu nema viška rezervi.

U procesu makromultiplikacije kreditni makromultiplikator predstavlja zbroj svih kredita koji su nastali u broju n banaka i to temeljem jedinice početnog viška rezervi u sustavu s više banaka. Dok depozitni makromultiplikator predstavlja zbroj svih depozita koji su nastali u n banaka temeljem jedinice viška rezervi tj. jedinice kredita u sustavu s više banaka.

3.3. Financijski i kreditni potencijal poslovnih banaka u Republici Hrvatskoj

Poslovne banke kao financijske institucije prikupljaju kunske i devizne depozite u zemlji i inozemstvu od fizičkih i pravnih osoba bile one domaće ili strane. To je ujedno i njen osnovni predmet poslovanja. Međutim, banke prikupljaju sredstva i izdavanjem dužničkih i vlasničkih vrijednosnica kao i uzimanjem kredita od banaka i ostalih financijskih institucija. Ta sredstva usmjeravaju prema klijentima u obliku kreditnih i nekreditnih plasmana.

3.3.1. *Financijski potencijal*

Financijski potencijal je zapravo suma svih pozicija u pasivi bilance banke. Sastoji se od vlastitih sredstava tj. kapitala i rezervi, prikupljenih depozita te od pribavljenih kredita od domaćih i stranih fizičkih i stranih osoba u zemlji i inozemstvu (Jurman, 2008).

Struktura pasive banaka ovisi od vrste izvora. Stavke koje čine pasivu jesu:

- a) **Depozitni novac** podrazumijeva kunska novčana sredstva i to na tekućim i žiro računima te obveze banaka po izdanim kunskim instrumentima plaćanja. To su potpuno likvidna sredstva kojima se njihovi vlasnici mogu bez ikakvih ograničenja koristiti za direktna plaćanja robe i usluga ili ih mogu zamijeniti za gotov novac. Depozitni novac je osnovna komponenta novčane mase uz metalni i papirni novac. Ravnopravan je s gotovinom te ima sve njezine funkcije, ali je količinski i funkcionalno danas puno važniji od nje. To je zapravo nematerijalno sredstvo razmjene i kupovna snaga tj. svojevrsan bezgotovinski način plaćanja preknjižavanjem na računima banaka i ostalih financijskih ustanova. Bezgotovinski platni promet uvjet je postojanja depozitnog novca, međutim može se dogoditi da bezgotovinski platni promet postoji, a da ne postoji depozitni novac. Obrnuta situacija nije moguća tj. depozitnog novca ne može biti bez bezgotovinskog platnog prometa. Depozitni novac sa stajališta profitabilnosti omogućava bankama visoku zaradu na razlici aktivnih i pasivnih kamatnih stopa, međutim treba naglasiti da su i troškovi banaka vezani uz vođenje transakcijskih računa prilično veliki (Jurman, 2008).
- b) **Štedni i oročeni depoziti** uglavnom su kunski oročeni depoziti i kunski depoziti s otkaznim rokom, a neznatno kunski štedni depoziti po viđenju iz razloga što je širokom afirmacijom tekućih računa većina banaka prestala izdavati građanima štedne knjižice za kunsku štednju te su one postepeno nestale iz upotrebe (Jurman, 2008.). Štedni depoziti nemaju rok dospeljeća. Oni nose višu kamatnu stopu, ali im je obvezna rezerva niža te oni smanjuju potrebu za ročnom transformacijom sredstava. Oročeni depoziti su sredstva koja su banci povjerena na određeni rok. To može biti

namjensko ili klasično vremensko ograničavanje. Oni nose višu kamatu jer su manje likvidna sredstva pošto se ne mogu podići prije roka dospijeca. U odnosu na depozite po viđenju oni su skuplja verzija sredstava te se njima određuje i niža obvezna rezerva. Oni doprinose stabilnosti bilance banke i smanjuju potrebu za ročnom transformacijom sredstava.

- c) **Devizni depoziti** su zapravo devizni depoziti po viđenju, oročeni devizni depoziti i devizni depoziti s otkaznim rokom. Bankama su devizni depoziti izvor za odobravanje deviznih kredita u zemlji i u inozemstvu. Oni služe za obavljanje međunarodnog platnog prometa i kao kolateral za razne devizne aranžmane u inozemstvu, a jednim dijelom devizna sredstva konvertiraju se u kunsku i plasiraju klijentima za različite namjene (Jurman, 2008).
- d) **Obveznice i instrumenti tržišta novca** su neto obveze banaka po izdanim dužničkim vrijednosnim papirima i primljeni krediti u kunama. Instrumenti tržišta novca izdani su blagajnički zapisi, izdane i akceptirane mjenice te ostali dužnički vrijednosni papiri (Jurman, 2007.). Obveznice ili zadužnice su dužnički vrijednosni papiri koji izdavaoca obvezuje na povrat pozajmljenih sredstava u određenom roku s određenom kamatom, koja se isplaćuje periodično ili se pribraja glavnici i isplaćuje o dospelju. Mogu glasiti na ime ili na donosioca, a izdaju se u gotovim apoenima. U razvijenim zemljama razvio se golem broj različitih vrsta obveznica koje osim države izdaju i banke, te razne financijske kuće. Obveznica je, u pravilu, vrsta dugoročnog vrijednosnog papira. Odnosno to je pisani dokument koji nalaže izdavaocu (emitentu) obveznice da plati njezinu imaoću određeni iznos novca naznačen na obveznici i ugovorene kamate, na samo jedan budući datum (datum dospelja) ili na niz budućih datuma.
- e) **Inozemna pasiva** obuhvaća razne oblike deviznih i kunskih obveza prema stranim bankama i ostalim pravnim i fizičkim osobama: žiro-račune i tekuće račune, štedne depozite, oročene depozite i primljene kredite.
- f) **Depoziti središnje države** su svi oblici kunskih i deviznih obveza banaka prema središnjoj državi što podrazumijeva Republiku Hrvatsku i republičke fondove. Sektor republičkih fondova obuhvaća nacionalne fondove koji se financiraju posebnim izvanproračunskim porezima tj. porezima ili doprinosima koji se ne uključuju u prihode proračuna središnje države.

- g) **Kreditni primljeni od središnje banke** su krediti primljeni od Hrvatske narodne banke i depoziti Hrvatske narodne banke kod banaka, pri čemu se kao krediti tretiraju i poslovi reotkupa vrijednosnih papira.
- h) **Ograničeni i blokirani depoziti** od prosinca 2010.godine obuhvaćaju obveze kreditnih institucija i to kunske i devizne ograničene depozite ostalih domaćih sektora, ostalih financijskih posrednika, pomoćnih financijskih institucija i osiguravajućih društava i mirovinskih fondova, središnje države te stranih pravnih i fizičkih osoba i blokirane devizne depozite stanovništva regulirane Zakonom o pretvaranju deviznih depozita građana u javni dug Republike Hrvatske (HNB, Bilten br. 220, prosinac 2015.).
- i) **Kapitalski računi** su dionički kapital, zadržana dobit (gubitak), dobit (gubitak) prethodne godine, dobit (gubitak) tekuće godine, zakonske rezerve, statutarne i ostale kapitalne rezerve, rezerve za opće bankovne rizike, odgođeni porez u kapitalu, dividende isplaćene tijekom tekuće godine, revalorizacijske rezerve, posebne rezerve za identificirane gubitke na skupnoj i pojedinačnoj osnovi po izvanbilančnim stavkama, ispravci vrijednosti i posebne rezerve za identificirane gubitke na skupnoj osnovi. Unutar kapitalnih računa najznačajniji je dionički kapital, zatim razni oblici kapitalnih pričuva i zadržana dobit te ostali kapitalni računi.
- j) **Ostalo (neto)** su neraspoređeni računi pasive umanjeni za neraspoređene račune aktive, uključujući fer vrijednost izvedenih financijskih instrumenata.

Tablica 3: Konsolidirana pasiva drugih monetarnih financijskih institucija u milijunima kuna i udio na kraju razdoblja za period od 2010. do listopada 2015. godine

Rb.	God./mj. Stavka	2010.	Udio	2011.	Udio	2012.	Udio	2013.	Udio	2014.	Udio	2015.				Udio
		XII.		XII.		XII ^b .		XII.		XII.		III.	VI.	IX.	X.	
1.	Depozitni novac	32.711,30	8,3%	34.800,00	8,4%	34.991,50	8,5%	40.477,20	9,8%	44.917,10	10,7%	42.527,20	46.863,90	48.307,60	48.649,90	11,5%
2.	Štedni i oročeni depoziti	29.142,00	7,4%	33.676,80	8,1%	31.689,80	7,7%	33.407,10	8,0%	34.471,80	8,2%	35.033,70	34.618,60	35.989,60	35.819,30	8,4%
3.	Devizni depoziti	154.697,90	39,0%	152.197,10	36,5%	160.443,70	39,1%	162.656,30	39,2%	164.866,60	39,3%	164.752,20	162.740,50	171.767,80	172.692,30	40,7%
4.	Obveznice i instrumenti tržišta novca	988,60	0,2%	1.728,70	0,4%	2.412,00	0,6%	1.995,30	0,5%	2.161,30	0,5%	2.266,00	1.582,00	2.063,60	2.046,80	0,5%
5.	Udjeli novčanih fondova	0,0%	6.863,40	0,0%	8.257,60	0,0%	8.970,50	0,0%	8.368,10	0,0%	8.227,00	9.503,70	8.181,10	8.289,70	0,0%
6.	Inozemna pasiva	82.099,30	20,7%	90.488,90	21,7%	73.827,00	18,0%	69.721,50	16,8%	62.328,20	14,9%	62.546,80	61.570,40	56.445,40	52.603,20	12,4%
7.	Depoziti središnje države i fondova socijalne sigurnosti	22.193,70	5,6%	20.532,40	4,9%	20.614,70	5,0%	18.892,00	4,6%	19.180,10	4,6%	18.685,50	18.588,40	18.809,40	18.026,50	4,2%
8.	Kreditni primljeni od središnje banke	12,90	0,0%	139,10	0,0%	11,80	0,0%	11,30	0,0%	11,00	0,0%	10,70	10,60	1.199,10	326,10	0,1%
9.	Ograničeni i blokirani depoziti	2.374,90	0,6%	3.183,90	0,8%	2.413,90	0,6%	2.735,90	0,7%	3.076,00	0,7%	3.416,90	3.671,60	4.123,90	3.832,30	0,9%
10.	Kapitalski računi	72.555,20	18,3%	77.208,30	18,5%	80.700,60	19,7%	83.245,10	20,1%	87.151,20	20,8%	87.773,30	87.307,80	84.295,80	83.191,70	19,6%
11.	Ostalo (neto)	-478,10	-0,1%	-4.068,40	-1,0%	-4.915,70	-1,2%	-7.095,40	-1,7%	-7.301,10	-1,7%	-5.959,60	-7.125,40	-2.673,70	-732,40	-0,2%
	Ukupna pasiva (1+2+3+4+5+6+7+8+9+10+11)	396.297,70	100%	416.750,20	100%	410.446,90	100%	415.016,80	100%	419.230,30	100%	419.279,70	419.332,10	428.509,60	424.745,40	100%

Izvor: HNB (2015) Bilten br. 220, prosinac 2015.

U Tablici 3 prikazana je konsolidirana pasiva drugih monetarnih financijskih institucija za razdoblje od 2010. godine do listopada 2015. te su vrijednosti iskazane u milijunima kuna. Također su prikazani i udjeli u ukupnoj pasivi za svaku godinu. Financijski potencijal banaka je imao oscilacija u svom kretanju, međutim u odnosu na 2010. godinu kad je iznosio 396.297,70 milijuna kuna povećao se na 424.745,40 milijuna u 2015. godini što iznosi povećanje od 7,2%. Godina u kojoj je došlo do pada bila je 2012. kad se smanjio za 1,5% u odnosu na prethodnu godinu.

Do studenoga 2010. stavke Depozitni novac, Štedni i oročeni depoziti, Devizni depoziti te Obveznice i instrumenti tržišta novca obuhvaćaju obveze kreditnih institucija prema ostalim domaćim sektorima, ostalim bankarskim institucijama te nebankarskim financijskim institucijama. Od prosinca 2010. ove stavke obuhvaćaju obveze kreditnih institucija prema ostalim domaćim sektorima, investicijskim fondovima osim novčanih fondova, drugim financijskim posrednicima, pomoćnim financijskim institucijama i osiguravajućim društvima i mirovinskim fondovima.

Depozitni novac se također povećavao kroz godine te je tako 2010. iznosio 32.711,30 milijuna kuna, a u listopadu 2015. 48.649,90 milijuna što predstavlja povećanje od čak 48,7%. Udio depozitnog novca u ukupnim izvorima zadnjih nekoliko godina kreće se od 8,3% do 11,5% tj. povećao se za 3,2 postotna poena.

Štedni i oročeni depoziti rastu kroz promatrano razdoblje osim 2012. kad je došlo do pada od 5,9% odnosno 0,4 postotna poena. Tako su štedni i oročeni depoziti 2010. godine iznosili 29.142,00 milijuna kuna, 2012. 31.689,8 milijuna, a 2015. 35.189,30 milijuna kuna odnosno 8,4% od ukupne pasive drugih monetarnih financijskih institucija. Štedni i oročeni depoziti su dobar izvor za odobravanje dugoročnih kredita u bankama.

Devizni depoziti imaju zaista male oscilacije tokom promatranog razdoblja. Tako prosječna vrijednost deviznih depozita iznosi 161.258,98 milijuna kuna, a prosječna vrijednost udjela u ukupnoj pasivi 39%. 2010. godine udio im je iznosio 39,0%, a 2015. 40,7% u ukupnoj pasivi. Do pada je došlo 2011.godine u iznosu od 2,5 postotna poena.

Obveznice i instrumenti tržišta novca rasli su od 2010.-2012. godine. 2010. godine iznosili su 988,60 milijuna kuna, a 2012. 2.412,00 milijuna. Nakon 2012. Došlo je do

opadanja te su tako 2015. godine iznosile 2.046,80 milijuna kuna, međutim od 2013. do 2015. godine zadržali su se na 0,5% udjela u ukupnoj pasivi.

Inozemna pasiva je 2010.godine iznosila 82.099,30 milijuna kuna te je nakon 2011. godine došlo do postupnog opadanja. 2015. je iznosila 52.603,2 milijuna kuna te je predstavljala 12,4% udjela u ukupnoj pasivi. U odnosu na 2011. godinu vrijednost inozemne pasive je pala za 37.885,7 milijuna kuna odnosno 43%.

Depoziti središnje države kroz promatrano razdoblje opadaju te su tako 2010.godine iznosili 22.193,7 milijuna kuna i činili 5,6% ukupne pasive, a 2015. godine iznosili su 18.026,5 milijuna kuna i činili 4,2% ukupne pasive. Došlo je do pada za 1,4 postotna poena.

Kreditni primljeni od središnje banke porasli su s 12,9 milijuna kuna u 2010.godini na 326,10 milijuna u 2015. te usprkos rastu sačinjavaju tek 0,1% ukupne pasive.

Ograničeni i blokirani depoziti bili su najmanji 2010. i 2012. godine kad su iznosili samo 0,6% ukupne pasive dok su najviše iznosili 2015. kad su činili 0,9% ukupne pasive u iznosu od 3.832,3 milijuna kuna.

Kapitalski računi bili su najviši 2014. godine kad su iznosili 87.151,2 milijuna odnosno 20,8% od ukupne pasive. Najniži su bili 2010. kad su iznosili 72.555,2 milijuna odnosno 18,3%. Tako su od 2010. do 2014. godine porasli za 20,1% odnosno za 2,5 postotnih poena.

Ostalo (neto) je kroz cijelo promatrano razdoblje u minusu te je minus najveći 2013. i 2014. godine kad je prosječno iznosilo -7.198,25 i predstavljalo -1,7% udjela u pasivi.

3.3.2. Kreditni potencijal

Kreditni potencijal je razlika pasive bilance poslovne banke i rezerva iste banke kod središnje banke. Ovisi od iznosa financijskog potencijala banke, iznosa obveznih rezervi koje banka ima kod središnje banke te iznosa rezervi likvidnosti koje banka ima na računu kod središnje banke. To je iznos koji proizlazi iz financijskog potencijala te koji banka može plasirati u kreditne i nekreditne plasmane, a da pritom ne ugrozi svoju likvidnost.

Može se reći da je kreditni potencijal zapravo maksimalni iznos kredita koji banka može odobriti nakon što je izdvojila i održala zahtijevanu razinu obvezne pričuve i druge zahtjeve regulatora. Banke vlastitom poslovnom politikom uređuju strukturu korištenja i kreiranja kreditnog potencijala, čime doprinose stvaranju monetarnih uvjeta obilježenih novčanom masom i obveznom pričuvom. Monetarni uvjeti poslovanja banaka nisu uvijek i jedino posljedica monetarne politike središnje banke već su i posljedica vlastitih poslovnih politika u procesu odobravanja kredita i prikupljanja depozita.

„Tako se sužavanje i širenje kreditnog kanala u tradicionalnom kreditno depozitnom poslovanju banaka s jedne strane realizira smanjenjem ili povećanjem novčane mase M1, a s druge strane smanjenjem ili povećanjem obvezne pričuve na prikupljene depozite“ (Samodol, 2013.).

Ukoliko se snizi utvrđena stopa obveznih rezervi, likvidna sredstva banaka slobodna za nove kredite biti će povećana. Banka će povećati iznos likvidnih sredstava i u iznosu tog viška likvidnih sredstava moći će odobriti kredit. Kredit će moći odobriti ukoliko se u banci povećaju novčani ulози ili ako banka proda dio svog portfelja središnjoj banci ili od nje dobije kredit (Perišin, Šokman i Lovrinović, 2001: 57).

Banka je iskoristila u potpunosti svoj kreditni potencijal ukoliko je odobrila toliko kredita koliko iznosi njen kreditni potencijal, pri čemu dodatne kredite ne smije odobriti dok se njen kreditni potencijal ne poveća, a može se povećati zbog dodatnih kredita od strane središnje banke, zbog smanjenja koeficijenata potrebnih rezervi te ostalih aktivnosti. Kreditni potencijal na isti se način smanjuje, odnosno u slučaju vraćanja kredita središnjoj banci, prilikom podizanja depozita od strane klijenata, ali isto tako i povećanjem koeficijenata potrebnih rezervi koje banka treba održavati. Poslovne banke teže potpunom iskorištavanju kreditnog potencijala odnosno ne žele imati više rezervi no što je propisano i potrebno za održavanje likvidnosti (Perišin, Šokman i Lovrinović, 2001: 58).

Za istraživanje korištenja i kreiranja kreditnog potencijala u Hrvatskoj, važno je istaknuti i bitne posebnosti u odnosu na svjetska iskustva. Za razliku od drugih

središnjih banaka⁶ Hrvatska narodna banka kao instrumente monetarne politike ne koristi eskontnu stopu, a sporedno koristi politiku otvorenog tržišta⁷. No, za to vrlo aktivno i na više načina koristi stopu obvezne pričuve kao ključni instrument monetarne politike u sužavanju i širenju kreditnog kanala banaka (Samodol, 2013.).

Uzmu li se u obzir svi elementi izvora sredstava jedne banke poput fondova, depozita, međubankarski krediti i ograničenja koja utječu na visinu njezinih kredita, a to su rezerve minimalne likvidnosti i obvezna rezerva doći će se do toga da se kreditni potencijal, kao maksimalni iznos kredita jedne banke (u određenom trenutku), a da pri tome bude likvidna, može izraziti kao (Perišin, Šokman i Lovrinović, 2001: 59):

$$KP = F + MK + D(1-OR) - D_v \times RL ; (D = D_o + D_v)$$

pri čemu vrijedi da je:

KP = kreditni potencijal ili maksimalni iznos kredita;

F = fondovi banke;

MK = međubankarski krediti;

D = ukupni depoziti;

OR = obvezna rezerva;

D_v = depoziti po viđenju;

RL = rezerva likvidnosti.

Za izračunavanje kreditnog potencijala drugih monetarnih financijskih institucija na kraju određene godine potrebni su konsolidirani podaci o stavkama aktive i pasive istih. Tablicom 6 prikazane su vrijednosti pojedinih stavaka aktive i pasive drugih monetarnih financijskih institucija u razdoblju od 2010. godine do listopada 2015. godine.

⁶ Tri standardna instrumenta monetarne politike su: eskontna stopa, obvezna pričuva i politika otvorenog tržišta.

⁷ U Hrvatskoj se banke ne mogu zaduživati po eskontnoj stopi kod HNB-a, a politika otvorenog tržišta (obrnuti repo) se ne primjenjuje još od 2009. Obvezna pričuva se koristi kao kunska i devizna, a koristile su se i granična te posebna obvezna pričuva.

3.3.2.1. Aktivni bankarski poslovi

Jedan od kriterija po kojem se razlikuju bankarski poslovi je i bilančno analitički obilježje. Ovaj kriterij je prikladan s obzirom na globalizaciju i internacionalizaciju bankarskih poslova te njihovo praćenje. Osnovni kriterij razlikovanja ovih poslova je i uloga banke u pojedinom poslu. Tako se bankovni poslovi prema bilančno analitičkom kriteriju dijele na (Matić, 2011: 209):

- pasivne bankarske poslove
- aktivne bankarske poslove
- posredničke (neutralne) bankarske poslove te
- vlastite bankarske poslove.

U ovom poglavlju će se obraditi aktivni bankarski poslovi. Aktivni bankarski poslovi uz pasivne bankarske poslove spadaju pod najstarije bankarske poslove tj. vezani su za početke bankarstva.

Aktivni bankarski krediti smatraju se još i kreditnim poslovima te se oni javljaju kao plasmani u aktivi bilance banke. U tom slučaju banka se javlja kao vjerovnik ili kreditor gdje banka pozajmljuje novac tj. daje kredit dužniku (debitoru) odnosno korisniku kredita na unaprijed ugovoreno vrijeme i po ugovorenim uvjetima povrata. Dužniku, banka naplaćuje kamatu na temelju odobrenog kredita. Tako banka ulaže vlastita i tuđa sredstva u određene plasmane koji predstavljaju njezin najvažniji izvor prihoda. Banka također može i preuzeti neku pravnu obvezu za svog klijenta gdje se ona javlja kao povjerilac.

Aktivni bankarski poslovi se prema ročnoj strukturi ili dospelosti otplate mogu podijeliti na kratkoročne, srednjoročne i dugoročne kredite. Međutim formalno se dijele na aktivne kratkoročne i aktivne dugoročne bankarske kredite.

Kratkoročni krediti imaju dospjeće do godine dana. Oni financiraju tekuću aktivnost i likvidnost subjekata te su pokriveni kratkoročnim izvorima. Kratkoročno kreditiranje je vrlo čest oblik aktivnih bankarskih poslova. Banka odobravanjem ovakvih kredita povećava novčanu masu iz razloga jer tim poslom stvara novi novac, odnosno provodi sekundarnu emisiju novca. Kratkoročne kredite banka odobrava iz raspoloživog kreditnog potencijala. Pod kratkoročne kredite spadaju (Matić, 2011:

229): kontokorektni krediti (kredit po tekućim računima), akceptni, eskontni, lombardni, rambusni i avalni.

Kontokorektni kredit ili kredit po tekućim računima je vrlo čest i praktičan oblik kreditiranja. Banka odobrava kredit isključivo na temelju solidnosti tražitelja kredita te prema tome određuje i maksimalni iznos kredita koji može odobriti tražitelju. Dužnik odobrena sredstva može koristiti u svrhu po svojoj volji te kamatu plaća isključivo samo na visinu iskorištenih sredstava, a ne na cjelokupni iznos odobrenog kredita. Odnos između banke i dužnika se utvrđuje ugovorom.

Akceptni kredit je specifičan kratkoročni kreditni posao iz razloga jer rijetko dolazi do isplate kreditnog iznosa. Do isplate dolazi rijetko jer banka komitent u akceptira mjenicu čime banka postaje glavni dužnik – trasat te se obvezuje isplatiti mjenični iznos ukoliko to ne učini njen izdavalac odnosno tražitelj kredita.

Eskontni kredit je kredit koji se odobrava na temelju nekog budućeg potraživanja. To je kredit na osnovu mjenice te se potraživanje kupuje prije svog dospijeca zbog čega je kreditni iznos manji od nominalne vrijednosti za kamate, troškove i proviziju. Ova vrsta kredita se odobrava u roku dospijeca mjenice. Dužnik je dužan iskupiti mjenicu i vratiti banci kredit, međutim ukoliko to ne učini banka može protestirati mjenicu i naplatiti dug.

Lombardni kredit se temelji na zalogu realnih pokretnih vrijednosti poput zlata, nakita, umjetničkih kolekcija, vrijednosnih papira i druge vrijedne pokretne imovine. Lombardne kredite odobravaju banke i zalogaonice te je iznos kredita uvijek niži od prometne vrijednosti zalog a i to najčešće u vrijednosti od 60% do 80%. Prednost lombardnog kredita je što tražitelj kredita ostaje i dalje vlasnikom založene stvari te se odnos regulira ugovorom.

Rambusni kredit se naziva još i dokumentarnim kreditom te kreditnim pismom. To je zapravo kombinacija akceptnog i eskontnog kredita koji banka odobrava uvozniku robe temeljem pokrića u robnim dokumentima. Temelj ovog kredita čine dokumenti poput teretnice, tovarnog lista, police osiguranja i ostali. Ova vrsta kredita se primjenjuje u međunarodnoj razmjeni.

Avalni kredit je jamstvo da će banka u slučaju neisplaćivanja mjenice od strane izdavatelja isplatiti svotu naznačenu na mjenici. Mjenica s avalom je kvalitetna i u potpunosti sigurna (Kandžija i Živko, 2004: 132).

Srednjoročni krediti imaju dospeljeće od jedne do pet godina. Njima se financiraju trajna obrtna sredstva i investicije manjeg obujma. Ova vrsta kredita se pokriva najvećim dijelom iz štednih depozita stanovništva. Srednjoročni krediti se uglavnom odnose na potrošačke kredite.

Dugoročni krediti imaju dospeljeće iznad pet godina te se njima financiraju veći investicijski i razvojni programi te se odobravaju isključivo iz dugoročnih financijskih potencijala. Obzirom da ova vrsta kredita ima duži rok otplate banke se štite na način da zaračunaju veće kamatne stope te osiguraju instrumente osiguranja kreditnog plasmana – kolateralu. Dugoročni krediti mogu se odobravati iz štednje sektora stanovništva, gospodarskih subjekata, fondova i države čime se vrši samo preraspodjela koja ne utječe na razinu postojeće količine novca u optjecaju iz razloga jer se tu radi o prenošenju kupovne snage u načelu u profitabilne sektore.

Dugoročno kreditiranje je vezano za ulaganje novčanih sredstava u financiranje sektora privrede i dijelom za financiranje stambene gradnje.

Dugoročni krediti za razliku od kratkoročnih kredita imaju i različitu kamatnu stopu i drukčija pokrića. Temeljem tih osobina dijele se na hipotekarne se dijele na (Matić, 2011: 232): hipotekarne kredite i investicijske kredite.

Hipotekarni krediti su jedni od najstarijih oblika kredita te se oni odobravaju temeljem zaloga nepokretne nekretnine. Najčešće se koriste za izgradnju ili adaptaciju stambenih objekata. Najčešći oblik zaloga je zemlja međutim visina odobrenog kredita ovisi o tržišnoj vrijednosti hipoteke. Visina kredita se odobrava u pravilu oko 50% do 70% vrijednosti hipoteke (Kandžija i Živko, 2004: 134). Ovu vrstu kredita je moguće otplaćivati jednokratno u cjelokupnom iznosu po isteku ugovorenog roka. U tom slučaju je to fiksna hipoteka i kredit koji se otplaćuje prema amortizacijskom planu.

Investicijski krediti su najsloženiji bankarski dugoročni poslovi. Ova vrsta kredita sa sobom nosi i veliki rizik, dugački rok otplate te veliki iznosi odobrenog kredita. Namijenjeni su kreditiranju opreme, građevinskih objekata i infrastrukture. Raznovrsni

investicijski projekti ocjenjuju se pomoću posebne metodologije koju izrađuje konzorcij ekonomskih instituta ili pomoću metodologije međunarodne banke. Korištenje kredita tj. plaćanje se temelji na situacijama i fakturama. Investicijski krediti se najčešće vraćaju u ratama ili anuitetima.

3.3.2.2. *Bankovne rezerve*

Bankovne rezerve su rezerve poslovnih banaka koje služe za osiguranje njihove likvidnosti ili kao instrument monetarno-kreditne politike kojim se regulira kreditna aktivnost banaka i količina novca u optjecaju. Kreditni potencijal banka distribuira aktivnim bankarskim poslovima te na njega utječu bankovne rezerve tj. one ga smanjuju. Bankovne rezerve se dijele na rezerve likvidnosti i na obvezatne rezerve. Visinu jednih i drugih u pravilu određuje centralna banka u obliku stope rezerve likvidnosti ili obvezatne rezerve, što je zapravo postotak od određenih depozita koji banke izdvajaju i dužne su držati na svom računu (žiro računu ili računu obvezatne rezerve) kod centralne banke. Rezerva likvidnosti predstavlja postotak na kratkoročne depozite, dok obvezna rezerva predstavlja postotak na sve depozite. Obvezne rezerve su karakteristične po gotovo trenutačnoj učinkovitosti te se koriste u slučaju kada se želi regulirati visina kreditnog potencijala te povećati ili smanjiti novčana masa u optjecaju. Smisao obvezne rezerve je u smanjenju ili povećanju likvidnosti bez obzira kako se određuje osnovica za njezino obračunavanje (Santini, 2001.pristup 18.02.2016.). Prvenstveni cilj bankovnog poslovanja trebao bi biti maksimiziranje vrijednosti investicije vlasnika u banku.

Ovisno o visini rezerve likvidnosti, obvezne rezerve te ukupnih depozita ovisit će i odobreni maksimalni iznos kredita. Rezerva likvidnosti je rezerva koju svaka banka mora imati na svom računu kod središnje banke. Zakonski je određeno da se ta razina rezervi mora stalno održavati na zahtijevanoj razini u likvidnom obliku. Iznos tih sredstava je neophodna, minimalna likvidnost banke i utvrđuje se visinom stope minimalne likvidnosti ili tzv. rezerve likvidnosti koju propisuje središnja banka (Perišin, Šokman i Lovrinović, 2001: 58).

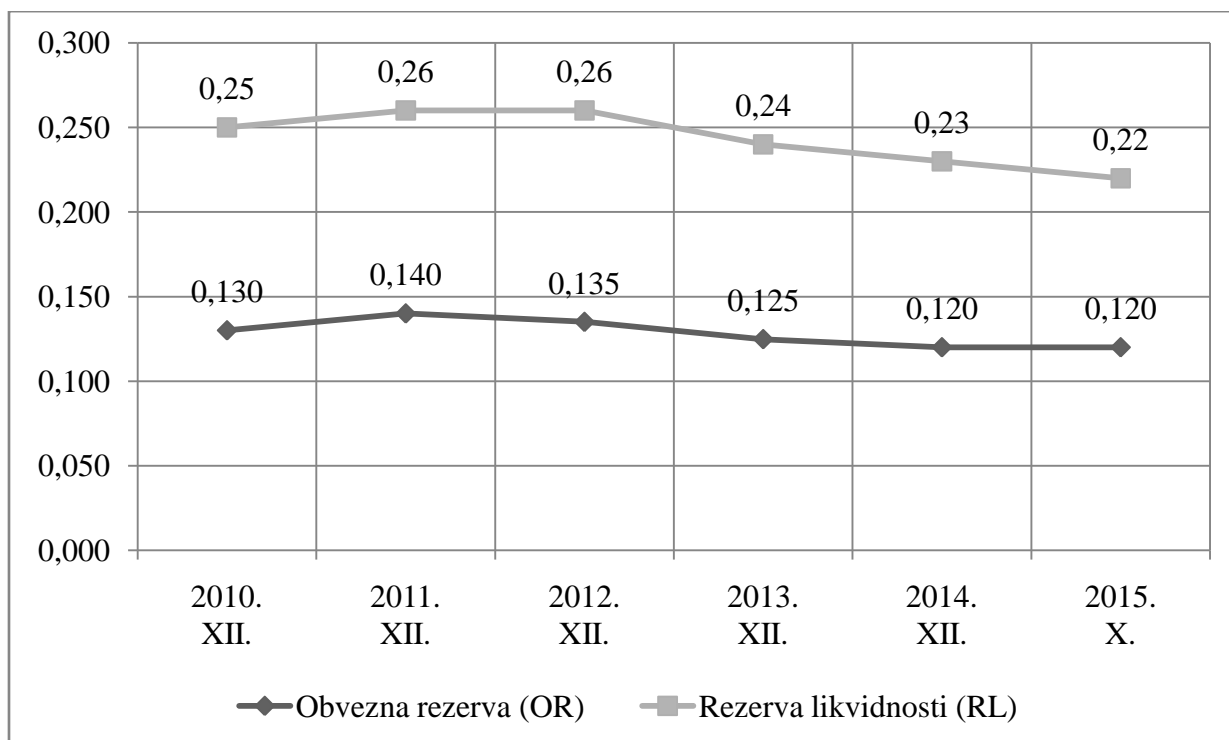
Kad banka prikupi depozite po viđenju, određeni postotak mora držati na svom žiro računu, a od ostatka koji je njezin kreditni potencijal može odobravati kredite.

Pored minimalne rezerve likvidnosti banka treba držati i još jednu vrstu rezerve, a to je obvezna rezerva likvidnosti. Osnovna funkcija obvezne rezerve likvidnosti je da ograničava proces multiplikacije depozita i ekspanziju kredita. Obvezna rezerva je viša od rezerve likvidnosti te se ona na drukčiji način mjeri i kontrolira od strane središnje banke. Središnja banka propisuje različitu visinu jedne od tih rezervi na istu vrstu depozita banka (Perišin, Šokman i Lovrinović, 2001: 59).

Visinom stopa rezervi likvidnosti i obvezne rezerve utječe se na multiplikaciju depozita i kreditnu ekspanziju banaka i to tako da što su propisane stope rezervi banaka više, to je mogućnost njihove kreditno-depozitne multiplikacije manja. U nekim zemljama politika rezervi likvidnosti i obvezatnih rezervi banaka glavni je instrument monetarno-kreditne politike, a primjenjuje se linearno prema svim bankama.

Hrvatska narodna banka u svojoj praksi koristi ovaj instrument jer je djelotvoran, a i željeni učinci se brzo postižu. Svako smanjenje stopa ovih rezervi djeluje isto kao i novi priljev primarnog novca na žiro račun banaka, povišuje njihovu likvidnost i omogućuje dodatnu kreditnu aktivnost.

Grafikon 1: Prikaz kretanja koeficijenta rezerve likvidnosti i koeficijenta obvezne rezerve u razdoblju od 2010. do listopada 2015. godine

Izvor: vlastita izrada autora prema podacima iz HNB (2015.) Bilten br. 220, prosinac 2015.

Vrijednosti obvezne rezerve i rezerve likvidnosti u tabličnom prikazu mogu se pogledati u Tablici 5 koja slijedi u nastavku.

Na Grafikonu 1 prikazano je kretanje koeficijenata obveznih i likvidnih rezervi kroz promatrano razdoblje od 2010. godine do 2015. godine.

Koeficijent obvezne rezerve nam je zadan od strane Hrvatske narodne te se može pronaći u tablici Obveznih pričuva banaka u Biltenu HNB-a. Tako je koeficijent obvezne rezerve u 2010. godini iznosio 0,130 odnosno 13% da bi se u 2015. godini spustio na 0,120 tj. 12%. To znači da se obvezna rezerva kroz promatrano razdoblje smanjila za 0,01 postotni poen. Iako se obvezna rezerva kroz godine smanjivala ona i dalje ostaje najvažniji instrumentom Hrvatske narodne banke jer njime ona može regulirati količinu novca u optjecaju. Najveću vrijednost su obvezne rezerve postigle 2011. godine kad su iznosile 14%, a najnižu vrijednost su imale 2014. i 2015. godine kad su iznosile 12%.

Koeficijent rezerve likvidnosti izračunava se tako da se vrijednost gotovog novca izvan kreditnih institucija podijeli s depozitima po viđenju. U Grafikonu 1 može se vidjeti da su i rezerve likvidnosti imale tendenciju pada međutim tek nakon 2012. godine za razliku od obveznih rezervi koje su započele s tendencijom pada nakon 2011. godine. Rezerve likvidnosti su 2010. godine iznosile 25% tj 0,25 , a 2015. godine su pale na 22% odnosno došlo je do pada od 0,03 postotnih poena.. Najveću vrijednost su rezerve likvidnosti dosegle 2011. i 2012. godine kad su iznosile 26%, a najnižu vrijednost su ostvarile 2015. godine.

U Tablici 4 prikazana je konsolidirana bilanca drugih monetarnih financijskih institucija u razdoblju od 2010. godine do listopada 2015. godine u milijunima kuna. Bilanca će se koristiti za izračun kreditnog potencijala koji će biti prikazan u Tablici 5.

Iz aktive bilance je vidljivo da su ukupna aktiva i pasiva kroz promatrano razdoblje varirale. Tako se ukupna aktiva tj. pasiva sa 396.297,80 milijuna kuna iz 2010. godine povećala za 7,18% odnosno za 28.447,60 milijuna kuna pa su u 2015. godini iznosile 424.745,40 milijuna kuna. Do pada je došlo 2012. godine kad se ukupna aktiva tj. pasiva smanjila za 1,51% odnosno pala je na 410.446,90 milijuna kuna. Kroz sljedeće tri godine ukupna aktiva tj. pasiva se iz godine u godinu povećavala za prosječno 1,15% odnosno za 4.818,01 milijuna kuna.

Tablica 4: Konsolidirana bilanca drugih monetarnih financijskih institucija - stanja na kraju razdoblja od 2010. godine do listopada 2015. godine u milijunima kuna

Rb.	Stavka	God./mj.	2010. XII.	2011. XII.	2012. XII.	2013. XII.	2014. XII.	2015.			
								III.	VI.	IX.	X.
AKTIVA											
1.	Pričuve kreditnih institucija kod središnje banke		45.745,50	51.114,00	49.411,30	49.707,50	48.560,40	50.116,20	50.540,90	48.920,00	47.213,80
1.1.	Kunske pričuve kod središnje banke		40.169,10	45.590,60	44.316,80	45.288,80	44.815,60	46.310,00	46.823,00	45.173,80	43.487,30
1.2.	Devizne pričuve kod središnje banke		5.576,40	5.523,50	5.094,50	4.418,80	3.744,80	3.806,20	3.717,90	3.746,20	3.726,50
2.	Inozemna aktiva		47.878,20	40.069,60	39.144,30	36.681,30	43.943,20	39.100,50	42.200,60	54.054,30	55.777,90
3.	Potraživanja od središnje države i fondova socijalne sigurnosti		57.113,60	68.207,50	79.807,20	87.857,70	89.724,00	90.770,60	89.982,80	91.803,90	90.098,90
4.	Potraživanja od ostalih domaćih sektora		241.266,90	251.961,30	236.412,00	234.115,50	229.569,60	232.497,90	229.552,50	226.068,00	224.823,90
4.1.	Potraživanja od lokalne države		3.375,20	3.559,10	3.485,20	4.231,80	4.714,00	4.589,90	4.378,60	4.312,20	4.258,50
4.2.	Potraživanja od nefinancijskih društava		107.687,20	116.840,40	103.157,00	102.452,60	98.401,50	99.273,70	97.536,80	95.719,00	94.925,50
4.3.	Potraživanja od kućanstava		130.204,40	131.561,80	129.769,80	127.431,10	126.454,10	128.634,30	127.637,10	126.036,80	125.639,80
5.	Potraživanja od ostalih bankarskih institucija		---	---	---	---	---	---	---	---	---
6.	Potraživanja od nebankarskih financijskih institucija		---	---	---	---	---	---	---	---	---
7.	Potraživanja od investicijskih fondova osim novčanih fondova		384,20	358,10	324,50	322,70	336,20	407,50	416,80	418,30	409,20
8.	Potraživanja od ostalih financijskih posrednika		2.291,40	3.868,80	4.017,40	4.322,30	5.016,20	4.868,30	5.190,20	4.954,60	4.911,00
9.	Potraživanja od pomoćnih financijskih institucija		963,70	1.033,10	1.068,40	1.247,70	1.335,70	1.241,40	1.219,70	1.224,90	1.150,00
10.	Potraživanja od osiguravajućih društava i mirovinskih fondova		654,30	137,80	261,80	762,40	744,90	277,30	228,60	1.065,70	360,70
	UKUPNO AKTIVA (1+2+3+4+5+6+7+8+9+10)		396.297,80	416.750,20	410.446,90	415.017,10	419.230,20	419.279,70	419.332,10	428.509,70	424.745,40

Izvor: HNB (2015) Bilten br. 220, prosinac 2015.

Tablica 4: - nastavak

Rb.	God./mj. Stavka	2010. XII.	2011. XII.	2012. XII.	2013. XII.	2014. XII.	2015.			
							III.	VI.	IX.	X.
PASIVA										
1.	Depozitni novac	32.711,30	34.800,00	34.991,50	40.477,20	44.917,10	42.527,20	46.863,90	48.307,60	48.649,90
2.	Štedni i oročeni depoziti	29.142,00	33.676,80	31.689,80	33.407,10	34.471,80	35.033,70	34.618,60	35.989,60	35.819,30
3.	Devizni depoziti	154.697,90	152.197,10	160.443,70	162.656,30	164.866,60	164.752,20	162.740,50	171.767,80	172.692,30
4.	Obveznice i instrumenti tržišta novca	988,60	1.728,70	2.412,00	1.995,30	2.161,30	2.266,00	1.582,00	2.063,60	2.046,80
5.	Udjeli novčanih fondova	6.863,40	8.257,60	8.970,50	8.368,10	8.227,00	9.503,70	8.181,10	8.289,70
6.	Inozemna pasiva	82.099,30	90.488,90	73.827,00	69.721,50	62.328,20	62.546,80	61.570,40	56.445,40	52.603,20
7.	Depoziti središnje države i fondova socijalne sigurnosti	22.193,70	20.532,40	20.614,70	18.892,00	19.180,10	18.685,50	18.588,40	18.809,40	18.026,50
8.	Kredit primljeni od središnje banke	12,90	139,10	11,80	11,30	11,00	10,70	10,60	1.199,10	326,10
9.	Ograničeni i blokirani depoziti	2.374,90	3.183,90	2.413,90	2.735,90	3.076,00	3.416,90	3.671,60	4.123,90	3.832,30
10.	Kapitalski računi	72.555,20	77.208,30	80.700,60	83.245,10	87.151,20	87.773,30	87.307,80	84.295,80	83.191,70
11.	Ostalo (neto)	-478,10	-4.068,40	-4.915,70	-7.095,40	-7.301,10	-5.959,60	-7.125,40	-2.673,70	-732,40
	UKUPNO PASIVA (1+2+3+4+5+6+7+8+9+10+11)	396.297,80	416.750,20	410.446,90	415.016,80	419.230,30	419.279,70	419.332,10	428.509,60	424.745,40

Izvor: HNB (2015) Bilten br. 220, prosinac 2015.

Tablica 5: Kreditni potencijal drugih monetarnih financijskih institucija - stanja na kraju razdoblja od 2010. godine do listopada 2015. godine u milijunima kuna

	2010. XII.	2011. XII.	2012. XII.	2013. XII.	2014. XII.	2015. X.
<i>Fondovi (F)</i>	72.077,10	73.139,90	75.784,90	76.149,70	79.850,10	82.459,30
<i>Međubankarski krediti (MK)</i>	32.652,90	33.805,70	32.355,70	28.122,20	23.489,30	17.477,20
<i>Depoziti po viđenju (Dv)</i>	61.779,20	63.498,90	65.720,50	72.493,30	82.050,70	91.375,50
<i>Oročeni depoziti (Do)</i>	208.852,80	218.933,70	207.465,70	209.286,80	205.615,60	205.522,80
<i>Ukupni depoziti (D)</i>	270.632,00	282.432,60	273.186,20	281.780,10	287.666,30	296.898,30
<i>Obvezna rezerva (OR)⁸</i>	0,13	0,14	0,14	0,12	0,12	0,12
<i>Rezerva likvidnosti (RL)⁹</i>	0,25	0,26	0,26	0,24	0,23	0,22
KREDITNI POTENCIJAL (KP)	324.735,04	333.327,92	327.359,33	333.487,45	337.614,08	341.104,39
<i>Porast sredstava banaka (pasiva)</i>	-	20.452,50	-6.303,30	4.570,20	4.213,20	5.515,10
<i>Porast kreditnog potencijala (aktiva)</i>	-	8.592,88	-5.968,59	6.128,12	4.126,63	3.490,31

Izvor: vlastita izrada autora prema Konsolidiranoj bilanci drugih monetarnih financijskih institucija u razdoblju od 2010. godine do listopada 2015. godine u milijunima kuna i prema diplomskom radu Mionić Stefani „Formiranje financijskog i kreditnog potencijala banke“ iz 2015. godine

U Tablici 5 prikazan je izračun kreditnog potencijala drugih monetarnih financijskih institucija u razdoblju od 2010. godine do listopada 2015. godine. U promatranom razdoblju kreditni potencijal je dosegao najvišu vrijednost 2015. godine kad je iznosio 341.104,39 milijuna kuna, dok je najmanje iznosio 2010. godine. Što znači da se 2015. godine povećao za 5% u odnosu na 2010. tj. povećao se za 16.369,35 milijuna kuna.

Fondove (F) čini suma kapitalskih računa i ostalo (neto). Kapitalni računi su dionički kapital, zadržana dobit (gubitak), dobit (gubitak) prethodne godine, dobit (gubitak)

⁸ Prosječna godišnja stopa.

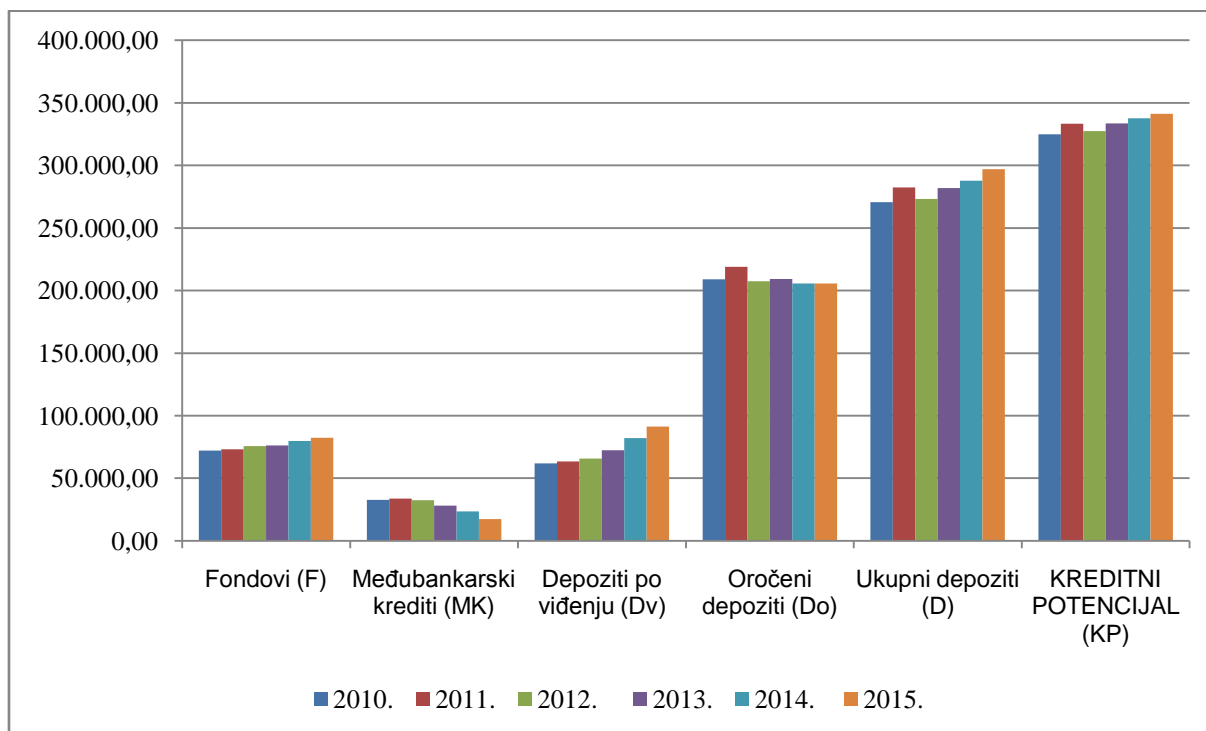
⁹ Gotovina/depoziti po viđenju.

tekuće godine, zakonske rezerve, statutarne i ostale kapitalne rezerve, rezerve za opće bankovne rizike, odgođeni porez u kapitalu, dividende isplaćene tijekom tekuće godine, revalorizacijske rezerve, posebne rezerve za identificirane gubitke na skupnoj i pojedinačnoj osnovi po izvanbilančnim stavkama, ispravci vrijednosti i posebne rezerve za identificirane gubitke na skupnoj osnovi. Dok su ostalo zapravo neraspoređeni računi pasive umanjani za neraspoređene račune aktive, uključujući fer vrijednost izvedenih financijskih instrumenata (HNB, 2015., pristup 10.01.2016.)

Iz izračuna je vidljivo kako su fondovi iz godine u godinu rasli te su se tako kroz promatrano razdoblje povećali za 14,40% odnosno za 10.382,20 milijuna kuna. Međubankarski krediti (MK) su ostvariti rast u 2011. godini kad su najviše iznosili 33.805,70 te su se tada povećali za 3,53% u odnosu na 2010. godinu. Nakon 2011. godine pad je iz godine u godinu bio sve veći i veći te je tako 2015. godine ostvaren pad od 25,60% u odnosu na 2014. godinu. Depoziti po viđenju (Dv) u promatranom razdoblju imaju tendenciju rasta te su tako 2010. godine iznosili 61.779,20 milijuna kuna. Najveću vrijednost su dosegli 2015. godine kad su iznosili 91.375,50 milijuna kuna, što znači da su se u razdoblju od 2010. do 2015. godine povećali za 47,91% tj. za 29.596,30 milijuna kuna. Oročeni depoziti (Do) su depoziti čije se upotrebe deponent odriče na određeno dogovoreno vrijeme. Sredstva oročenih depozita se ne mogu koristiti za plaćanja. Oročeni depoziti su i duplo veći od depozita po viđenju. Tako su 2010. godine iznosili 208.852,80 milijuna kuna i bili čak 238% veći od deviznih depozita iste godine. Najveću vrijednost su dosegli 2011. godine kad su iznosili 218.933,70 milijuna kuna, dok su najveći pad ostvarili 2015. godine. Tada je bio ostvaren pad od 6,13% u odnosu na najvišu godinu. Ukupni depoziti (D) imaju tendenciju rasta te su tako najveću vrijednost dosegli 2015. godine kad su iznosili 296.898,30 milijuna kuna. U odnosu na 2010. godinu povećali su se za 9,71%, odnosno za 26.266,30 milijuna kuna. Do pada od 3,27% je došlo 2012. godine. U promatranom razdoblju prosječna obvezna rezerva (OR) iznosila je 12,83%, dok je rezerva likvidnosti (RL) također prosječno iznosila 24,33%.

U nastavku teksta se nalazi Grafikon 2 te su njime grafički iskazane vrijednosti iz Tablice 5.

Grafikon 2: Kreditni potencijal drugih monetarnih financijskih institucija - stanja na kraju razdoblja od 2010. godine do listopada 2015. godine u milijunima kuna

Izvor: vlastita izrada autora prema Konsolidiranoj bilanci drugih monetarnih financijskih institucija u razdoblju od 2010. godine do listopada 2015. godine u milijunima kuna i prema diplomskom radu Mionić Stefani „Formiranje financijskog i kreditnog potencijala banke“ iz 2015. godine

U Grafikonu 2 se može vidjeti kako fondovi kroz promatrano razdoblje imaju tendenciju rasta te su tako najvišu vrijednost postigli 2015. godine kad su iznosili 82.459,30 milijuna kuna. Međubankarski krediti su od 2011. godine započeli s tendencijom pada te su se 2015. godine smanjili za 48,3% u odnosu na 2011. godinu. Dok su depoziti po viđenju kroz promatrano razdoblje imali tendenciju rasta. Najveću vrijednost su postigli 2015. godine kad su iznosili 91.375,50 milijuna kuna. Oročeni su depoziti bili najviši 2011. godine kad su iznosili 208.852,80 milijuna kuna. U ostalim godinama promatranog razdoblja su se kretali približno isto i to u prosječnom iznosu od 207.348,74 milijuna kuna. Ukupni depoziti su imali tendenciju rasta međutim 2012. godine došlo je do pada od 3,3% nakon kojeg se tendencija rasta nastavila. Tako su 2015. godine dosegli ukupnu vrijednost od 296.898,30 milijuna kuna.

3.4. Kretanje depozitnog novca i ostalih monetarnih agregata u Republici Hrvatskoj

Emisiju novčanica i kovanog novca u Republici Hrvatskoj vrši Hrvatska narodna banka koja je zapravo vrhovna monetarna vlast. Emisiju depozitnog novca vrše poslovne banke koje imaju dozvolu od Hrvatske narodne banke za obavljanje bankarskih poslova, a ujedno su i pod njenom kontrolom.

Kao što je i prethodno rečeno depozitni novac uključuje stalno raspoloživa sredstva nemonetarnih subjekata na transakcijskim računima koje ti subjekti imaju otvorene u bankama i raznim monetarnim institucijama te ih koriste za upotrebu bezgotovinskog plaćanja. Transakcijski računi na kojima se nalazi depozitni novac su općenito tekući i žiro račun. Pasivni posao banke je bitan iz razloga jer se uz pomoć njega prikupljaju depoziti. Banka prikuplja depozite od pojedinaca, gospodarstva i države. Banke isplaćuju deponentima od kojih su prikupile depozite pasivnu kamatnu stopu. Temeljem prikupljenih depozita banke izdaju kredite i na taj način stvaraju depozitni novac.

Do studenoga 2010. depozitni novac je predstavljao zbroj novčanih sredstava na transakcijskim računima ostalih domaćih sektora, ostalih bankarskih institucija te nebankarskih financijskih institucija umanjen za novčana sredstva u platnom prometu (odnosno za čekove u blagajnama kreditnih institucija i čekove poslane na naplatu). Od prosinca 2010. depozitni novac predstavlja zbroj novčanih sredstava na transakcijskim računima ostalih domaćih sektora, investicijskih fondova osim novčanih fondova, ostalih financijskih posrednika, pomoćnih financijskih institucija i osiguravajućih društava i mirovinskih fondova, umanjen za novčana sredstva u platnom prometu (odnosno za čekove u blagajnama kreditnih institucija i čekove poslane na naplatu). Obveze kreditnih institucija po izdanim kunkskim instrumentima plaćanja uključene su u sektor kućanstava (HNB, 2015.).

U nastavku Tablica 6 prikazuje depozitni novac ko drugih monetarnih financijskih institucija, klasificiran prema domaćim institucionalnim sektorima.

Tablica 6: Depozitni novac kod drugih monetarnih financijskih institucija u razdoblju od 2010. godine do listopada 2015. godine u milijunima kuna

R.b.	Sektori	2010. XII.	2011. XII.	2012. XII.	2013. XII.	2014. XII.	2015. X.
1.	Lokalna država	2.210,70	2.152,10	2.202,00	2.326,20	2.951,50	2.845,30
2.	Nefinancijska država	14.026,40	15.562,30	15.117,70	18.471,80	20.206,70	21.619,10
3.	Kućanstva	15.285,20	15.874,40	15.994,50	17.681,90	19.520,80	22.387,40
4.	Ostale bankarske institucije	---	---	---	---	---	---
5.	Nebankarske fin. institucije	---	---	---	---	---	---
6.	Investicijski fondovi osim novčanih fondova	127,70	136,50	121,40	130,00	109,60	53,80
7.	Drugi financijski posrednici	521,40	495,50	713,10	646,80	762,00	793,00
8.	Pomoćne financijske institucije	350,30	262,00	480,10	427,60	1.106,80	602,80
9.	Osiguravajuća društva i mirovinski fondovi	189,60	317,20	362,70	792,90	259,70	348,50
10.	Manje: Čekovi banaka i obračun čekova banaka	-0,10	0,00	0,00	0,00	0,00	---
UKUPNO (1+2+3+4+5+6+7+8+9+10)		32.711,30	34.800,00	34.991,50	40.477,20	44.917,10	48.649,90

Izvor: HNB (2015) Bilten br. 220, prosinac 2015.

Iz Tablice 6 vidljivo je da najveći udio u depozitnom novcu imaju sektori nefinancijska država i kućanstva. Depozitni novac je u sektoru kućanstva kroz razdoblje od 2010. godine do 2015. godine imao tendenciju rasta te je tako s 15.285,20 milijuna kuna iz 2010. godine povećao na 22.387,40 milijuna kuna odnosno povećao se za 46,5%. Sektor nefinancijske države imao je kroz promatrano razdoblje tendenciju rasta osim 2012. godine kad je došlo do blagog pada od 2,9% te je tada depozitni novac iznosio 15.117,70 milijuna kuna. Najniži udio u depozitnom novcu od svih sektora je imao sektor investicijskih fondova osim novčanih fondova i to u prosjeku od 113,17 milijuna kuna. Kod ostalih sektora zamijećene su oscilacije u kretanju depozitnog novca. Ukupni depozitni novac je kroz promatrano razdoblje imao tendenciju rasta te je tako 2015. godine iznosio 48.649,90 milijuna kuna i povećao se za 48,7%.

**Tablica 7: Kunski depoziti drugih monetarnih financijskih institucija u razdoblju
od 2010. godine do listopada 2015. godine u milijunima kuna**

R.b.	Sektori	2010. XII.	2011. XII.	2012. XII.	2013. XII.	2014. XII.	2015. X.
1.	Štedni depoziti	2.461,50	2.466,40	2.322,30	2.559,50	2.253,00	2.370,70
1.1.	Lokalna država	0,10	21,20	18,80	2,40	0,10	14,20
1.2.	Nefinancijska država	272,60	396,60	365,40	655,90	455,90	505,20
1.3.	Kućanstva	2.156,10	2.007,80	1.894,40	1.852,50	1.756,30	1.792,20
1.4.	Ostale bankarske institucije	---	---	---	---	---	---
1.5.	Nebankarske fin. institucije	---	---	---	---	---	---
1.6.	Investicijski fondovi osim novčanih fondova	---	---	---	---	---	---
1.7.	Ostali financijski posrednici	9,70	30,00	30,10	38,60	39,70	58,20
1.8.	Pomoćne financijske institucije	12,30	7,70	8,30	1,30	1,00	0,30
1.9.	Osiguravajuća društva i mirovinski fondovi	10,60	3,10	5,40	8,80	---	0,60
2.	Oročeni depoziti i depoziti s otkaznim rokom	26.680,50	31.210,50	29.367,50	30.847,60	32.218,80	33.448,60
2.1.	Lokalna država	264,90	268,60	228,20	197,50	217,80	761,50
2.2.	Nefinancijska država	7.387,80	9.626,20	6.152,80	5.804,40	6.139,40	6.786,90
2.3.	Kućanstva	15.657,10	17.881,00	19.962,50	21.959,20	22.386,70	22.378,30
2.4.	Ostale bankarske institucije	---	---	---	---	---	---
2.5.	Nebankarske fin. institucije	---	---	---	---	---	---
2.6.	Investicijski fondovi osim novčanih fondova	172,20	69,60	62,20	51,10	37,50	9,90
2.7.	Ostali financijski posrednici	250,50	400,00	455,70	525,90	470,40	627,40
2.8.	Pomoćne financijske institucije	993,80	768,10	544,40	710,00	519,70	550,70
2.9.	Osiguravajuća društva i mirovinski fondovi	1.954,30	2.197,00	1.961,80	1.599,50	2.447,30	2.334,00
UKUPNO (1+2)		29.142,00	33.676,80	31.689,80	33.407,10	34.471,80	35.819,30

Izvor: HNB (2015) Bilten br. 220, prosinac 2015.

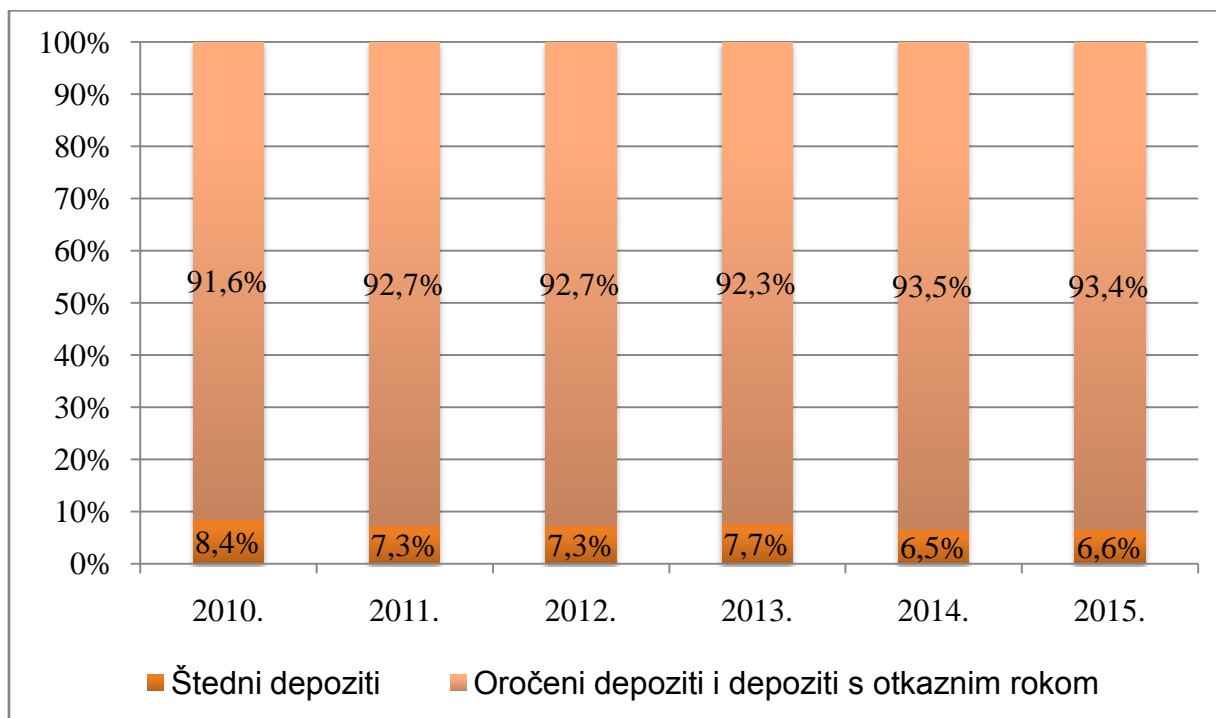
U Tablici 7 najveći udio u kunskim depozitima imaju oročeni depoziti i depoziti s otkaznim rokom te u prosjeku iznose 30.628,92 milijuna kuna. Oročeni depoziti i depoziti s otkaznim rokom tijekom promatranog razdoblja od 2010. godine do 2015. godine su imali tendenciju rasta te su tako 2010. godine iznosili 26.680,50 milijuna kuna, a 2015. godine su iznosili 33.448,60 milijuna kuna, odnosno porasli su za 25,4% tj. 6.768,10 milijuna kuna. Do pada od 5,9% došlo je 2012. godine kad su oročeni depoziti i depoziti s otkaznim rokom iznosili 29.367,50 milijuna kuna. Najveći udio u ukupnim oročenim depozitima i depozitima s otkaznim rokom čini sektor

kućanstva koji prosječno iznosi 20.037,47 milijuna kuna te tokom promatranog razdoblja ima tendenciju rasta. Tako je 2015. godine iznosio 22.378,30 milijuna kuna i povećao se za 42,9% u odnosu na 2010. godinu. Pored sektora kućanstva najveći udio u ukupnim oročenim depozitima i depozitima s otkaznim rokom opada na nefinancijsku državu koja prosječno iznosi 6.982,92 milijuna kuna. Oročeni depoziti su u sektoru nefinancijske države imali tendenciju od dvije godine rasta, pa dvije godine pada pa onda opet rasta te su tako 2015. godine iznosili 6.786,90 milijuna kuna. Najmanji postotak udjela opada na Investicijske fondove osim novčanih fondova.

Štedni depoziti tijekom promatranog razdoblja od 2010. godine do 2015. godine su imali varijacije rasta i pada te su tako 2010. godine iznosili 2.461,50 milijuna kuna, a 2015. godine su iznosili 2.370,70 milijuna kuna, odnosno pali su za 3,7% tj. za 90,8 milijuna kuna. Najveći udio u ukupnim štednim depozitima opada na kućanstva te prosječno iznose 1.909,88 milijuna kuna. 2010. godine iznosili su 2.156,10 milijuna kuna te su pali za 16,9% u 2015. godini kad su iznosili 1.792,20 milijuna kuna. Najveći pad štednih depozita u sektoru kućanstva bio je 2014. godine kad je pao za 5,2% u odnosu na prethodnu godinu i iznosio 1.756,30 milijuna kuna. Najmanji udio štednih depozita opada na sektor pomoćnih financijskih institucija koji u prosjeku iznose 5,15 milijuna kuna.

Ukupni štedni i oročeni depoziti kroz promatrano razdoblje su imali tendenciju rasta. Do pada je došlo 2012. godine kad su ukupni kumski depoziti iznosili 31.689,80 milijuna kuna. Dok je najveća stopa rasta bila zabilježena 2011. godine te je iznosila 15,5% u odnosu na prethodnu godinu u iznosu od 33.676,80 milijuna kuna.

Grafikon 3: Struktura kunskih depozita drugih monetarnih financijskih institucija u razdoblju od 2010. godine do listopada 2015. godine u postocima (%)

Izvor: HNB (2015) Bilten br. 220, prosinac 2015.

U Grafikonu 3 prikazana je struktura kunskih depozita drugih monetarnih financijskih institucija u razdoblju od 2010. godine do 2015. godine u postocima (%). Struktura se sastoji od štednih depozita te oročenih depozita i depozita s otkaznim rokom.

Iz priloženog se može vidjeti da štedni depoziti zauzimaju jedan mali udio u ukupnim kunskim depozitima. Kroz promatrano razdoblje štedni depoziti prosječno iznose 7,3% te se može također vidjeti da su 2010. godine zauzimali 8,4%, a najmanje 2014. godine i to sa 6,5%. Dok oročeni depoziti i depoziti s otkaznim rokom kroz promatrano razdoblje zauzimaju udio u kunskim depozitima čak 92,7%. Najveći udio su imali 2014. godine te je on iznosio 93,5%, a najmanji 2010. godine kad je iznosio 91,6%.

Tablica 8: Devizni depoziti kod drugih monetarnih financijskih institucija u razdoblju od 2010. godine do listopada 2015. godine u milijunima kuna

R.b.	Sektori	2010. XII.	2011. XII.	2012. XII.	2013. XII.	2014. XII.	2015. X.
1.	Štedni depoziti	22.869,50	22.828,20	23.652,90	25.284,00	28.967,80	34.517,80
1.1.	Lokalna država	20,60	11,00	22,40	30,60	29,20	34,10
1.2.	Nefinancijska država	5.640,50	5.399,10	5.962,70	6.780,60	8.002,40	9.910,90
1.3.	Kućanstva	16.480,30	16.949,90	16.574,00	17.787,20	19.370,50	22.841,90
1.4.	Ostale bankarske institucije	---	---	---	---	---	---
1.5.	Nebankarske fin. institucije	---	---	---	---	---	---
1.6.	Investicijski fondovi osim novčanih fondova	132,10	77,60	161,90	184,40	266,50	196,40
1.7.	Ostali financijski posrednici	382,10	159,90	402,40	269,40	616,50	561,40
1.8.	Pomoćne financijske institucije	176,40	23,70	34,40	71,70	469,30	276,50
1.9.	Osiguravajuća društva i mirovinski fondovi	37,50	207,10	495,10	160,10	213,40	696,60
2.	Oročeni depoziti	131.828,40	129.368,90	136.790,90	137.372,30	135.898,80	138.174,50
2.1.	Lokalna država	163,70	106,40	92,70	69,70	59,80	54,70
2.2.	Nefinancijska država	14.582,70	10.159,50	11.134,90	10.707,00	8.954,80	14.583,80
2.3.	Kućanstva	111.484,70	115.711,40	121.241,80	123.242,80	123.393,10	120.597,50
2.4.	Ostale bankarske institucije	---	---	---	---	---	---
2.5.	Nebankarske fin. institucije	---	---	---	---	---	---
2.6.	Investicijski fondovi osim novčanih fondova	380,50	222,40	72,50	73,80	61,80	169,40
2.7.	Drugi financijski posrednici	3.183,20	1.988,90	1.650,70	1.942,70	1.709,40	1.224,20
2.8.	Pomoćne financijske institucije	396,30	40,60	482,60	251,10	106,30	118,00
2.9.	Osiguravajuća društva i mirovinski fondovi	1.637,30	1.139,60	2.115,60	1.085,30	1.613,60	1.426,70
UKUPNO (1+2)		154.697,90	152.197,10	160.443,70	162.656,30	164.866,60	172.692,30

Izvor: HNB (2015) Bilten br. 220, prosinac 2015.

Do studenoga 2010. u tablici su se iskazivali devizni, štedni i oročeni depoziti ostalih domaćih sektora, ostalih bankarskih institucija te nebankarskih financijskih institucija.

Od prosinca 2010. u tablici se iskazuju devizni štedni i oročeni depoziti ostalih

domaćih sektora, investicijskih fondova osim novčanih fondova, ostalih financijskih posrednika, pomoćnih financijskih institucija i osiguravajućih društava i mirovinskih fondova. Devizni štedni depoziti su svi devizni depoziti po viđenju i izdani devizni instrumenti plaćanja, a devizni oročeni depoziti obuhvaćaju i devizne depozite s otkaznim rokom (HNB, 2015., pristup 11.01.2016.).

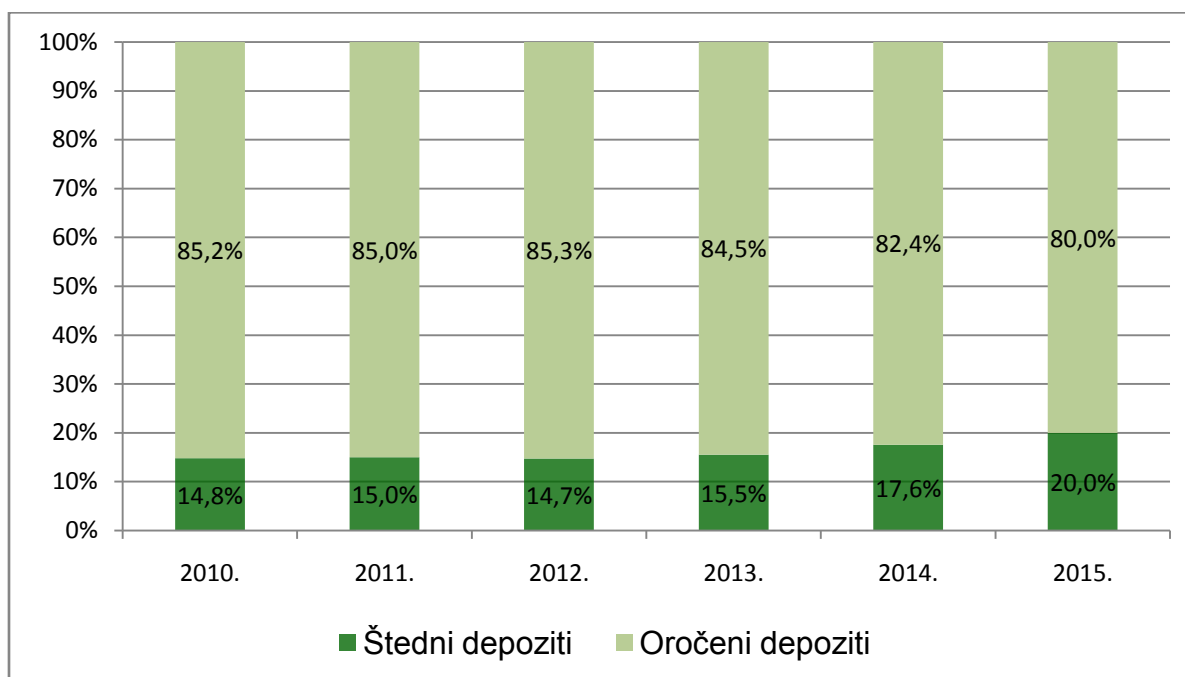
U Tablici 8 najveći udio u deviznim depozitima imaju oročeni depoziti, a u prosjeku iznose 134.905,63 milijuna kuna. Devizni oročeni depoziti tijekom promatranog razdoblja od 2010. godine do 2015. godine su imali varijacije u kretanjima pa je porast zabilježen 2012., 2013. te 2015. godine, a pad 2011. i 2014. godine. 2010. godine iznosili se 131.828,40 milijuna kuna, a 2015. godine 138.174,50 milijuna kuna, odnosno porasli su za 4,8% tj. za 6.768,10 milijuna kuna.

Najveći udio u ukupnim deviznim oročenim depozitima opada na sektor kućanstva koji prosječno iznosi 119.278,55 milijuna kuna te tokom promatranog razdoblja ima tendenciju rasta osim 2015. godine kad je došlo do pada od 2,3% u odnosu na prethodnu godinu. Tako su devizni oročeni depoziti 2015. godine iznosili 120.597,50 milijuna kuna i povećali se za 8,2% u odnosu na 2010. godinu. Najmanji udio u ukupnim deviznim oročenim depozitima opada na sektor lokalne države gdje prosječno iznose 91,17 milijuna kuna.

Devizni štedni depoziti tijekom promatranog razdoblja od 2010. godine do 2015. godine su imali tendenciju rasta osim 2011. godine kad je došlo do laganog pada od 0,2%. 2010. godine iznosili se 22.869,50 milijuna kuna, a 2015. godine 34.517,80 milijuna kuna, odnosno porasli su za 50,9% tj. za 11.648,30 milijuna kuna.

Najveći udio u ukupnim deviznim štednim depozitima opada na sektor kućanstva koji prosječno iznosi 18.333,97 milijuna kuna te je tokom promatranog razdoblja imao tendenciju rasta osim 2012. godine kad je došlo do pada od 2,2% u odnosu na prethodnu godinu. Tako su devizni štedni depoziti 2015. godine iznosili 22.841,90 milijuna kuna i povećali se za 38,6% u odnosu na 2010. godinu. Najmanji udio u ukupnim deviznim oročenim depozitima opada na sektor lokalne države gdje devizni štedni depoziti prosječno iznose 24,65 milijuna kuna.

Grafikon 4: Struktura deviznih depozita kod drugih monetarnih financijskih institucija u razdoblju od 2010. godine do listopada 2015. godine u postocima (%)

Izvor: HNB (2015): Bilten br. 220, prosinac 2015.

U Grafikonu 4 prikazana je struktura deviznih depozita kod drugih monetarnih financijskih institucija u razdoblju od 2010. godine do 2015. godine u postocima. Odmah se može vidjeti da kod deviznih depozita kao i kod kunskih depozita većinski udio imaju oročeni depoziti. U ovom slučaju, štedni depoziti prosječno zauzimaju 16,3% u ukupnim deviznim depozitima. Kroz godine bilježe lagani porast pa su tako štedni depoziti 2010. godine iznosili 14,8%, a 2015. godine 20% u ukupnim deviznim depozitima. To znali da su štedni depoziti u razdoblju od 5 godina povećali svoj udio u ukupnim deviznim depozitima za 5,2 postotna poena. Međutim, smanjenje udjela je zabilježeno 2012. godine kad su štedni depoziti iznosili 14,7%.

Kod oročenih depozita vidljivo je da imaju obrnutu tendenciju kretanja od štednih depozita. Tako oročeni depoziti kroz promatrano razdoblje bilježe lagani pad. Prosječno su kroz godine iznosili 83,7%. Oročeni depoziti su bilježili pad osim 2012. godine kad su ostvarili rast pa su imali 85,3% udjela u ukupnim deviznim depozitima. Najnižu vrijednost su ostvarili 2015. godine kad su iznosili 80%.

Prema podjeli Hrvatske narodne banke monetarni agregati se dijele na (HNB, 2015., pristup 08.01.2016.):

- a) primarni novac M0,
- b) novčana masa M1,
- c) ukupna likvidna sredstva M4 i
- d) neto domaća aktiva.

Primarni novac M0 obuhvaća:

- gotov novac izvan kreditnih institucija,
- novčana sredstva u blagajnama kreditnih institucija,
- depozite kreditnih institucija kod Hrvatske narodne banke te
- depozite ostalih financijskih institucija kod Hrvatske narodne banke.

Depozite kreditnih institucija čine novčana sredstva na računima za namiru kreditnih institucija, sredstva obvezne pričuve izdvojena na posebne račune kod Hrvatske narodne banke (u koja je od ožujka 2006. uključena i posebna obvezna pričuva izdvojena na obveze po izdanim vrijednosnim papirima), obvezno upisani blagajnički zapisi Hrvatske narodne banke te prekonoćni depoziti kreditnih institucija. Depoziti ostalih financijskih institucija su depoziti središnjeg klirinškog depozitarnog društva (SKDD) za trgovanje vrijednosnim papirima, novčana sredstva za namiru HBOR-a te depoziti DAB-a (HNB, 2015., pristup 09.01.2016.).

Novčana masa M1 definira se kao istoimena stavka u bilanci monetarnih institucija.

Ona obuhvaća:

- gotov novac izvan kreditnih institucija,
- depozite ostalih financijskih institucija kod Hrvatske narodne banke te
- depozitni novac kod kreditnih institucija bez središnje države.

Depozitni novac kod kreditnih institucija uključuje novčana sredstva na transakcijskim računima i to, sredstva na tekućim i žiro računima nemonetarnih subjekata, ali bez transakcijskih depozita stambenih štedionica kod banaka, te obveze kreditnih institucija po izdanim kunkskim instrumentima plaćanja, a umanjuje se za novčana

sredstva u platnom prometu tj. za čekove u blagajnama kreditnih institucija i čekove poslane na naplatu.

Monetarni agregat Novčana masa M1a prati se isključivo za potrebe monetarne statistike. Novčana masa M1a obuhvaća (HNB, 2015., pristup 09.01.2016.):

- gotov novac izvan kreditnih institucija i
- depozitni novac kod kreditnih institucija uvećan za depozitni novac središnje države kod kreditnih institucija.

Ukupna likvidna sredstva M4 su monetarni agregat koji obuhvaća:

- novčanu masu M1,
- štedne i oročene depozite u kunama kod kreditnih institucija,
- devizne depozite kod kreditnih institucija,
- obveznice i instrumente tržišta novca koje su izdale kreditne institucije te
- izdane udjele novčanih fondova.

Sve stavke koje čine Ukupna likvidna sredstva M4 preuzimaju se iz bilance monetarnih institucija. Bilanca monetarnih institucija prikazuje konsolidirane podatke iz bilance Hrvatske narodne banke i konsolidirane bilance kreditnih institucija.

Do studenoga 2010. godine stavke Depozitni novac, Štedni i oročeni depoziti, Devizni depoziti te Obveznice i instrumenti tržišta novca obuhvaćali su obveze kreditnih institucija prema ostalim domaćim sektorima, ostalim bankarskim institucijama te nebankarskim financijskim institucijama. Od prosinca 2010. godine ove stavke obuhvaćaju obveze kreditnih institucija prema ostalim domaćim sektorima, investicijskim fondovima osim novčanih fondova, drugim financijskim posrednicima, pomoćnim financijskim institucijama i osiguravajućim društvima i mirovinskim fondovima.

Štedni i oročeni depoziti su zapravo kunski štedni depoziti po viđenju, kunski oročeni depoziti te kunski depoziti s otkaznim rokom. Devizni depoziti su devizni depoziti po viđenju, devizni oročeni depoziti i devizni depoziti s otkaznim rokom. Obveznice i instrumenti tržišta novca jesu neto obveze kreditnih institucija po izdanim vrijednosnim papirima i primljeni krediti. Izdani udjeli novčanih fondova su preostala

potraživanja prema aktivi institucionalnih jedinica koje su izdale udjele ili jedinice (HNB, 2015., pristup 09.01.2016.).

Neto domaća aktiva (NDA) je definirana kao razlika između ukupnih likvidnih sredstava M4 i inozemne neto aktive (INA) u domaćoj valuti te se utvrđuje u Bilanci monetarnih institucija. Koristi se za potrebe analize domaćih monetarnih kretanja kada se prati veličina neto domaće aktive.

Inozemna neto aktiva (INA) je razlika između zbroja inozemnih aktiva Hrvatske narodne banke i kreditnih institucija te zbroja inozemnih pasiva Hrvatske narodne banke i kreditnih institucija odnosno $INA = (IAHNB + IAKI) - (IPHNB + IPKI)$.

U nastavku, u Tablici 9 prikazana je struktura monetarnih agregata u Hrvatskoj koji su detaljnije opisani u tekstu iznad.

Tablica 9: Struktura monetarnih agregata u Hrvatskoj

PRIMARNI NOVAC M0	gotov novac izvan kreditnih institucija
	novčana sredstva u blagajnama kreditnih institucija
	depoziti kreditnih institucija kod HNB-a
	depoziti ostalih financijskih institucija kod HNB-a
NOVČANA MASA M1	gotov novac izvan kreditnih institucija
	depozite ostalih financijskih institucija kod HNB-a
	depozitni novac kod kreditnih institucija
UKUPNA LIKVIDNA SREDSTVA M4	novčana masa M1
	štedni i oročeni depoziti
	devizni depoziti
	obveznice i instrumenti tržišta novca
	izdani udjeli novčanih fondova

Izvor: vlastita izrada autora

Tablica 10: Monetarni agregati Hrvatske narodne banke u razdoblju od 2001. godine do listopada 2015. godine u milijunima kuna

GODINA	MJESEC	PRIMARNI NOVAC M0	NOVČANA MASA M1	UKUPNA LIKVIDNA SREDSTVA M4	NETO DOMAĆA AKTIVA
2001.	prosinac	17.803,20	23.688,10	107.189,50	58.528,20
2002.	prosinac	23.027,90	30.850,70	118.098,30	85.280,90
2003.	prosinac	30.586,20	33.888,70	131.921,90	99.150,50
2004.	prosinac	33.924,20	34.562,10	143.851,70	112.119,80
2005.	prosinac	40.390,80	38.817,10	159.167,30	135.873,90
2006.	prosinac	46.331,20	48.521,00	188.080,90	160.528,10
2007.	prosinac	51.923,90	57.878,30	221.726,60	172.320,00
2008.	prosinac	49.743,00	55.222,30	230.792,50	189.134,40
2009.	prosinac	56.141,90	47.181,70	228.521,70	186.016,10
2010.	prosinac	56.249,10	47.974,10	232.802,60	190.934,00
2011.	prosinac	62.379,20	51.489,30	245.955,30	214.784,10
2012.	prosinac	61.264,70	51.938,50	254.741,50	207.290,50
2013.	prosinac	62.693,10	57.897,80	264.927,00	202.603,40
2014.	prosinac	63.318,00	63.437,30	273.305,20	198.183,50
2015.	listopad	63.762,00	68.934,10	287.782,10	192.756,90

Izvor: HNB (2015): Bilten br. 220, prosinac 2015.

U Tablici 10 prikazani su monetarni agregati koje primjenjuje Hrvatska narodna banka u razdoblju od 2001. godine do listopada 2015. godine te se sve stavke su izražene u milijunima kuna.

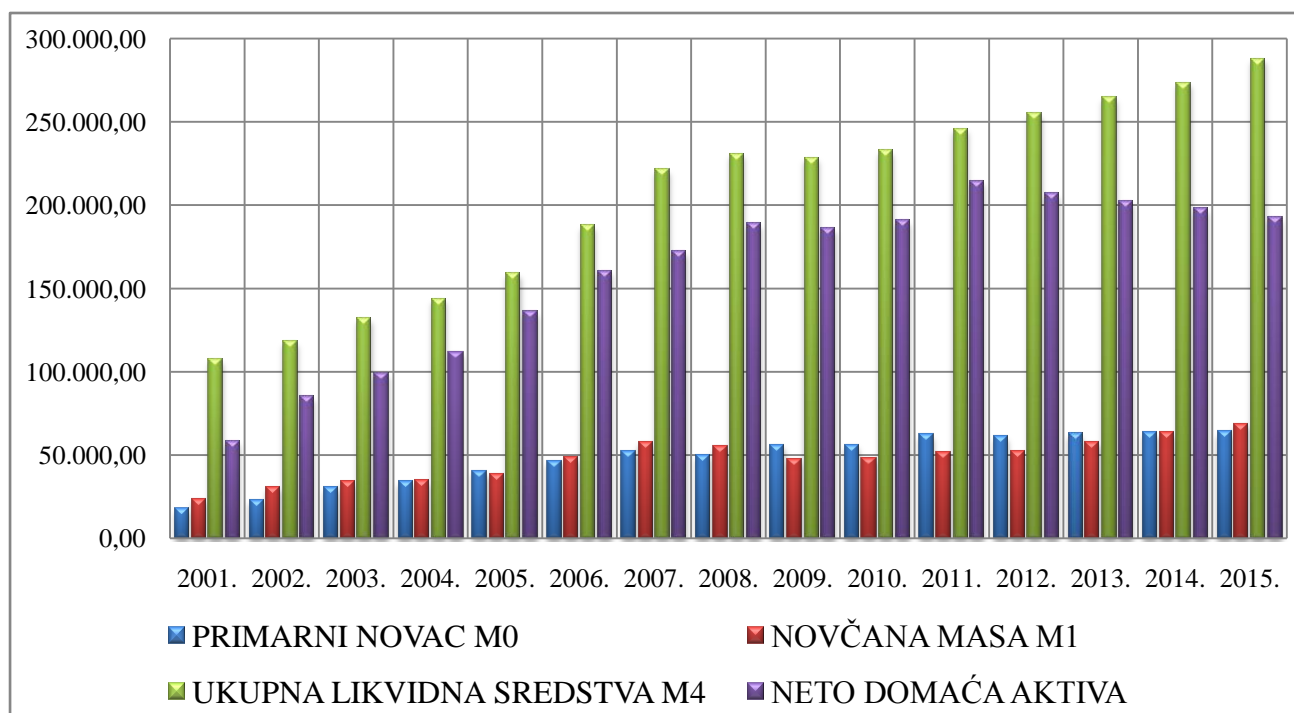
Primarni novac M0 se je tijekom promatranog razdoblja povećavao, pa se tako sa 17.803,20 milijuna kuna iz 2001. godine povećao za 45.958,80 milijuna kuna te je u listopadu 2015. godine iznosio 63.762,00 milijuna kuna. Što znači da je u rasponu od 2001. do 2015. godine došlo do povećanja od 258,1%. Do pada od 4,0% je došlo 2008. godine kad se primarni novac manjio za 2.180,9 milijuna kuna i u konačnici iznosio 49.743,00 milijuna kuna. Također je do pada od 1,7% došlo u 2012. godini kada je primarni novac iznosio 61.264,7 milijuna kuna.

Novčana masa M1 je također rasla kroz promatrano razdoblje te je tako porasla za 45.246 milijuna kuna pa je u listopadu 2015. godine iznosila 68.934,1 milijuna kuna. To znači da je u 2015. godini došlo do povećanja od 191% u odnosu na 2001. godinu. Do pada novčane mase došlo je 2008. te 2009. godine kad se novčana masa 2009.godine u odnosu na 2007. godinu smanjila za 10.696,6 milijuna kuna odnosno za 18,5%. Tako je novčana masa 2009. godine iznosila 47.181,7 milijuna kuna.

Ukupna likvidna sredstva M4 su kao i prethodna dva monetarna agregata rasla kroz promatrano razdoblje. 2001. godine iznosila su 107.189,5 milijuna kuna te su za 168,5% narasla na 287.782,1 milijuna kuna u 2015.godini. Povećanje od 168,5% jednako je povećanju od 180.592,6 milijuna kuna. Do jedinog pada i to od 0,9% došlo je 2009. godine kada su ukupna likvidna sredstva iznosila 228.521,7 milijuna kuna.

Neto domaća aktiva u razdoblju od 2001. godine do listopada 2015.godine imala je razdoblja rasta i razdoblja pada. Od 2001. godine do 2008. godine imala je tendenciju rasta te je tako sa 58.528,2 milijuna kuna iz 2001. narasla na 189.134,4 milijuna kuna u 2008. godini. To povećanje je iznosilo 223,2% odnosno 130.606,2 milijuna kuna. Tada 2009. godine nastupa pad od 1,6% te onda opet započinje sa tendencijom rasta do 2011. godine kad je neto domaća aktiva iznosila 214.784,1 milijuna kuna. Te je godine ujedno i dosegnuta najviša razina neto domaće aktive. Nakon 2011.godine započinje tendencija pada pa se neto domaća aktiva smanjivala i u listopadu 2015. godine je iznosila 192.756,9 milijuna kuna. Neto domaća aktiva se povećala za 229,3% odnosno za 134.228,7 milijuna kuna 2015. godine u odnosu na 2011. godinu.

Grafikon 5: Kretanje monetarnih agregata Hrvatske narodne banke u razdoblju od 2010. do listopada 2015. godine u milijunima kuna

Izvor: izrada autora prema podacima iz HNB (2015): Bilten br. 220, prosinac 2015.

U Grafikonu 5 prikazano je kretanje monetarnih agregata Hrvatske narodne banke u razdoblju od 2001. godine do 2015. godine iskazano u milijunima kuna. Kretanje je detaljno objašnjeno u tekstu iznad.

Analiza strukture primarnog novca

U Tablici 11 prikazana je struktura primarnog novca u razdoblju od 2000. godine do 2015. godine u milijunima kuna. Tako je u 2005 godini primarni novac je porastao na 6.516,4 milijuna kuna od čega je udio depozita iznosio 69,9%, a gotov novac 30,1%. U 2006. godini primarni je novac u odnosu na 2005. godinu narastao za 5.896,1 milijuna kuna, te je iznosio 46.338,00 milijuna kuna. 2008. godina bilježi smanjenje primarnog novca, a prema strukturi primarnog novca, depozitni novac smanjen je za 3.224,4 milijuna kuna. U 2009. i 2010. godini primarni novac je opet snažno u porastu te u prosjeku iznosi oko 56.000,00 milijuna kuna, te su u 2010. godini u

odnosu na 2008. godinu bilježi znatno povećanje depozitnog novca u iznosu 8.294,3 milijuna kuna, dok se primarni novac kroz te dvije godine smanjio. U 2011. godini i depozitni i gotov novac su porasli, te je ukupni primarni novac na kraju te godine iznosio 62.379,30 milijuna kuna. Na kraju 2015. godine primarni je novac iznosio 63.762,00 milijuna kuna, od čega je na depozite otpalo 43.447,8 milijuna kuna, a na gotov novac 20.284,2 milijuna kuna.

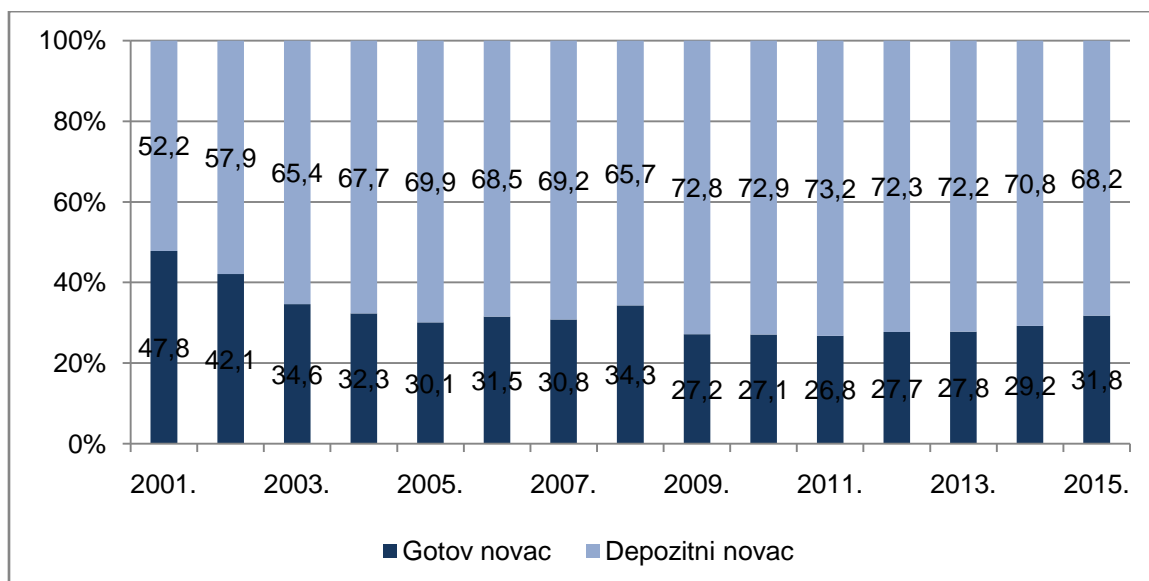
Tablica 11: Struktura primarnog novca u razdoblju od 2001. godine do

listopada 2015. godine u milijunima kuna i u postocima (%)

Godina	Gotov novac	Depozitni novac	% gotovog novca	% depozitnog novca
2001.	8.507,40	9.280,30	47,8	52,2
2002.	9.680,90	13.324,20	42,1	57,9
2003.	10.573,10	20.012,50	34,6	65,4
2004.	10.955,60	22.953,60	32,3	67,7
2005.	12.163,80	28.226,00	30,1	69,9
2006.	14.609,30	31.721,90	31,5	68,5
2007.	16.007,50	35.916,40	30,8	69,2
2008.	17.051,00	32.692,00	34,3	65,7
2009.	15.282,10	40.859,70	27,2	72,8
2010.	15.262,70	40.986,30	27,1	72,9
2011.	16.689,10	45.689,90	26,8	73,2
2012.	16.947,00	44.317,70	27,7	72,3
2013.	17.420,60	45.272,40	27,8	72,2
2014.	18.520,20	44.797,80	29,2	70,8
2015.	20.284,20	43.447,80	31,8	68,2

Izvor: izrada autora prema podacima iz HNB (2015): Bilten br. 78, 133, 177 i 220

Grafikon 6: Struktura primarnog novca koju čine gotov i depozitni novac u razdoblju od 2001. godine do listopada 2015. godine u postocima

Izvor: izrada autora prema podacima iz HNB (2015): Bilten br. 78, 133, 177 i 220

U Grafikonu 6 je grafički prikazano kretanje udjela depozita i gotovine u primarnom novcu. U 2001. godini udio gotovog novca iznosio je 47,8%, dok je udio depozitnog novca iznosio 52,2%. Svaku sljedeću godinu udio gotovog novca se smanjivao, da bi na kraju 2010. godine udio depozita u strukturi primarnog novca zauzimao je čak 72,9%, dok je gotovina zauzimala samo 27,1%. Kroz cijelo promatrano razdoblje udio depozita bio je najviši u navedenoj 2010. godini. Na kraju 2015. godine gotovina je zauzimala svega 31,8% primarnog novca dok je depozitni novac bio na 68,2%.

Analiza strukture novčane mase

U Tablici 12 prikazana je struktura novčane mase u razdoblju od 2001. do 2015. godine u milijunima kuna. U toj tablici je vidljivo da je depozitni novac 2002. godine povećao u odnosu na 2001. za 39,4% te je tada sačinjavao 68,6% udjela u novčanoj masi, a na njegov rast utjecao je porast depozitnog novca poduzeća pa je na kraju godine iznosio 21.166,20 milijuna kuna. U 2003. i 2004 godini novčana masa je imala sporiji rast pa je u 2004. godini depozitni novac iznosio 23.591,30 milijuna kuna, a gotov novac 10.970,80 milijuna kuna odnosno 31,7%. U 2005. godini došlo je do porasta novčane mase, a povećanje je proizašlo iz povećanja depozitnog novca za

3.062,0 milijuna kuna. Na kraju 2006. godine novčana masa iznosila je 48.521,00 milijuna kuna, od čega je depozitni novac zauzimao 33.911,70 milijuna kuna odnosno 69,9%. Novčana je masa u 2007. godini ostvarila sporiji rast u odnosu na godinu ranije zbog sporijeg rasta gotovog novca i depozita. U 2008 godini stopa rasta je bila negativna zbog nedovoljne gospodarske aktivnosti, te je posljedica bila smanjenje depozitnog novca za 3.699,60 milijuna kuna.

Tablica 12: Struktura novčane mase u razdoblju od 2001. godine do listopada 2015. godine u milijunima kuna i u postocima (%)

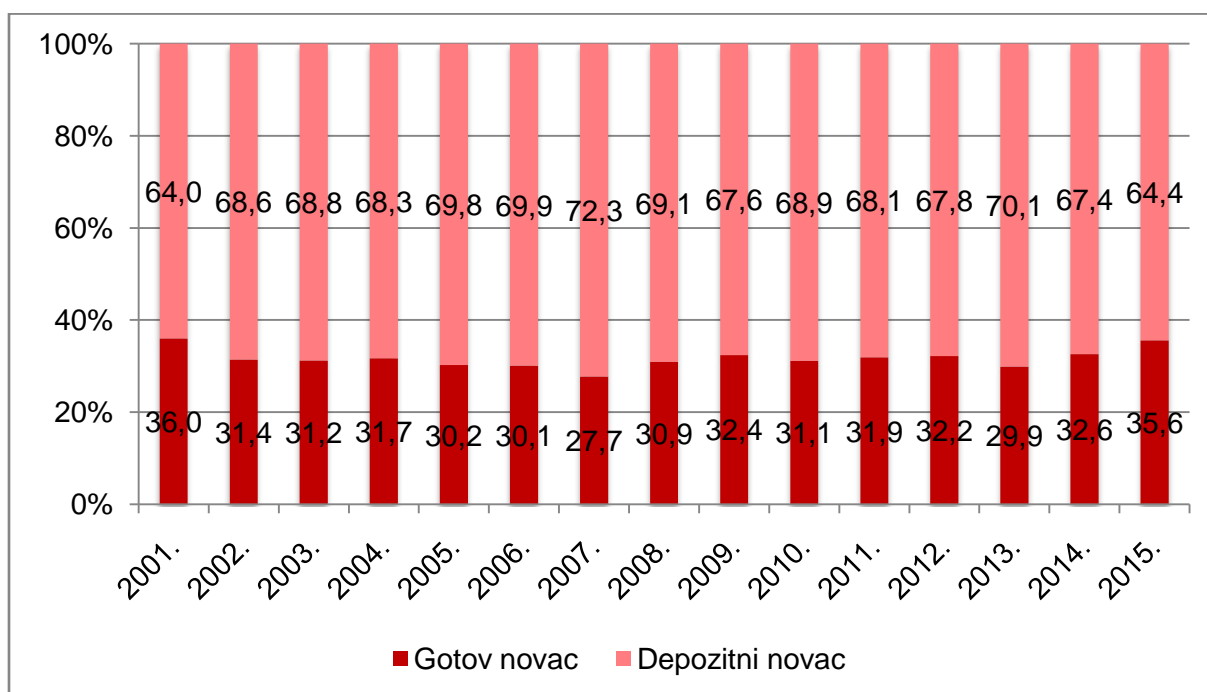
Godina	Gotovina	Depozitni novac	% gotovine	% depozita
2001.	8.522,90	15.180,60	36,0	64,0
2002.	9.703,60	21.166,20	31,4	68,6
2003.	10.573,70	23.315,00	31,2	68,8
2004.	10.970,80	23.591,30	31,7	68,3
2005.	11.535,15	26.653,30	30,2	69,8
2006.	14.609,30	33.911,70	30,1	69,9
2007.	16.007,50	41.870,80	27,7	72,3
2008.	17.051,10	38.171,20	30,9	69,1
2009.	15.282,10	31.899,60	32,4	67,6
2010.	15.262,80	33.888,90	31,1	68,9
2011.	16.424,60	35.064,80	31,9	68,1
2012.	16.760,90	35.241,90	32,2	67,8
2013.	17.411,60	40.761,30	29,9	70,1
2014.	20.718,30	42.781,00	32,6	67,4
2015.	24.530,00	44.404,10	35,6	64,4

Izvor: izrada autora prema podacima iz HNB (2015): Bilten br. 78, 133, 177 i 220

U Tablici 12 najveće smanjenje novčane mase u 2009. godini dogodilo se zbog pada depozitnog novca stanovništva te je tako na kraju godine depozitni novac iznosio 31.899,60 milijuna kuna. Novčana masa je u 2010. godini ostvarila godišnji rast zbog porasta depozita stanovništva. U 2013. godina došlo je do porasta novčane mase zbog porasta depozitnog novca za gotovo 5.430,3 milijuna kuna. Udio depozita u

novčanoj masi je bio najviši u cijelom promatranom razdoblju čak 70,1%. Na kraju 2014. godine novčana masa iznosila je 63.499,30 milijuna kuna, od čega je na depozitni novac otpalo 42.781,00 milijuna kuna odnosno 67,4% te na gotov novac 20.718,30 milijuna kuna odnosno 32,6%. U zadnjoj promatranoj 2015. godini novčana masa je nastavila bilježiti porast te je iznosila 68.934,10 milijuna kuna od čega je 64,4% sačinjavao depozitno novac, a ostatak od 35,6% tj. 24.530,00 milijuna kuna je činio gotov novac.

Grafikon 7: Struktura novčane mase koju čine gotov i depozitni novac u razdoblju od 2001. godine do listopada 2015. godine u postocima

Izvor: izrada autora prema podacima iz HNB (2015): Bilten br. 78, 133, 177 i 220

U Grafikonu 7 prikazan je postotak gotovine i depozita u novčanoj masi kroz promatrano razdoblje od 15 godina. Može se vidjeti da je količina depozita bila kroz cijelo promatrano razdoblje u prosjeku oko 60% dok je gotovina imala oko 30%.

Tablica 13: Struktura ukupnih likvidnih sredstava u razdoblju od 2001. godine do listopada 2015. godine u milijunima kuna i u postocima (%)

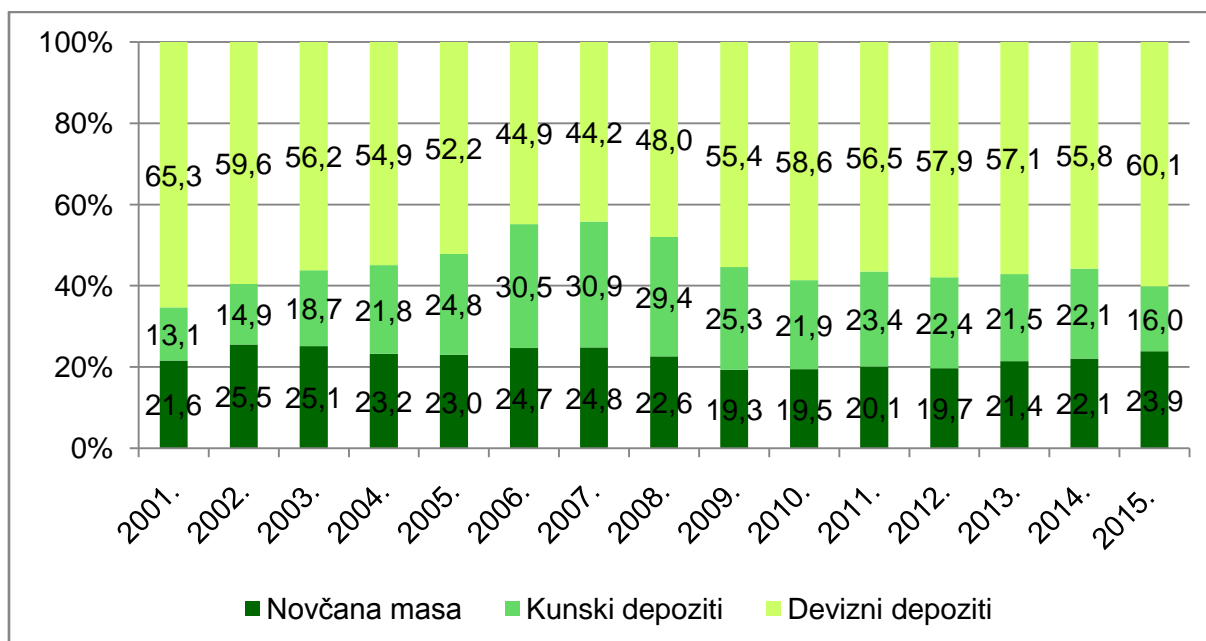
Godina	Novčana masa M1	Kunski depoziti	Devizni depoziti	% novčane mase	% kunskih depozita	% deviznih depozita
2001.	23.703,50	14.411,30	71.836,90	21,6	13,1	65,3
2002.	30.869,80	17.990,90	72.054,60	25,5	14,9	59,6
2003.	33.888,70	25.276,40	76.035,30	25,1	18,7	56,2
2004.	34.562,10	32.514,70	81.742,90	23,2	21,8	54,9
2005.	38.188,45	41.212,05	86.760,80	23,0	24,8	52,2
2006.	48.521,00	59.946,50	88.256,70	24,7	30,5	44,9
2007.	57.878,30	72.111,70	103.090,10	24,8	30,9	44,2
2008.	55.222,30	71.717,00	117.194,80	22,6	29,4	48,0
2009.	47.181,70	61.853,60	135.410,60	19,3	25,3	55,4
2010.	49.151,70	55.029,70	147.557,10	19,5	21,9	58,6
2011.	51.489,40	59.754,40	144.486,80	20,1	23,4	56,5
2012.	52.002,80	59.136,30	152.649,20	19,7	22,4	57,9
2013.	58.172,90	58.422,00	154.921,20	21,4	21,5	57,1
2014.	63.499,30	63.493,10	160.571,50	22,1	22,1	55,8
2015.	68.934,10	46.155,70	172.692,30	23,9	16,0	60,1

Izvor: izrada autora prema podacima iz HNB (2015): Bilten br. 78, 133, 177 i 220

U Tablici 13 prikazana je struktura ukupnih likvidnih sredstava u razdoblju od 2001. godine do 2015. godine u milijunima kuna. Također je u tablici prikazan i postotak udjela novčane mase, kunskih depozita i deviznih depozita u ukupnim likvidnim sredstvima. Uočljivo je da su se 2015. u odnosu na 2001. godinu svi sastavni dijelovi ukupnih likvidnih sredstava uvelike povećali. Tako se novčana masa povećala za 190%, kunski depoziti za 220%, a devizni depoziti za 140%. U 2004. godini devizni su depoziti iznosili 81.742,90 milijuna kuna odnosno 54,9% što je za 5.707,60 milijuna kuna više nego u 2003. godini. Na kraju 2005. godine ukupni devizni depoziti su iznosili 86.760,80 milijuna kuna tj. 52,2% od čega je gotovo 73.000,00 milijuna kuna odnosilo na sektor stanovništva, a kunski depoziti su iznosili 41.212,05 milijuna

kuna tj. 24,8%. Na kraju 2006. godine ukupni devizni depoziti dosegli su 88.256,70 milijuna kuna , a povećanje svih komponenta ukupnih likvidnih sredstva u 2007. godini rezultiralo je rastom monetarnog agregata te je na kraju godine iznosio 233.080,10 milijuna kuna. Devizni su se depoziti na kraju 2008. godine smanjili, a stopa godišnjeg rasta bila im je 12,4%. U 2009. godine ukupna likvidna sredstva su porasla, a to sve zahvaljujući snažnom povećanju deviznih depozita za 18.215,8 milijuna kuna od čega se najveći dio odnosio na štednju stanovništva. U 2010. godini devizni su depoziti iznosili 147.557,10 milijuna kuna i imali visok udio od 56% u ukupnim likvidnim sredstvima, dok su kunski depoziti iznosili 55.029,70 milijuna kuna. Ukupna likvidna sredstva u 2012. godini su iznosila 263.788,300 milijuna kuna, od toga je 60,1% udjela odnosilo na devizne depozite, dok su kunski depoziti i novčana masa imali udio u prosjeku oko 20%. Na kraju promatranog razdoblja 2015. godine ukupna likvidna sredstva su iznosila visokih 287.563,90 milijuna kuna, od toga je depozitni novac iznosio 160.571,50 milijuna kuna s udjelom od 55,8%, a kunski depoziti 46.155,70 milijuna kuna s udjelom od 16%.

Grafikon 8: Struktura ukupnih likvidnih sredstava koju čini novčana masa, kunski depoziti i devizni depoziti u razdoblju od 2001. godine do listopada 2015. godine u postocima

Izvor: izrada autora prema podacima iz HNB (2015): Bilten br. 78, 133, 177 i 220

U Grafikonu 8 prikazan je postotak novčane mase, kunskih depozita i deviznih depozita u ukupnim likvidnim sredstvima kroz promatrano razdoblje od 15 godina. Vidljivo je da se količina novčane mase i kunski depoziti kroz cijelo promatrano razdoblje kreće u prosjeku oko 22,4% dok su se devizni depoziti kretali u prosjeku oko 55,1%.

Analiza strukture neto domaće aktive

U Tablici 14 prikazana je struktura neto domaće aktive u razdoblju od 2001. godine do 2015. godine u milijunima kuna. Neto domaća aktiva je kroz promatrano razdoblje od 2001. godine do 2015. godine imala oscilacije te je tako zabilježena tendencija rasta od 2001. godine sve do 2011. godine kad je iznosila 229.821,00 milijuna kuna. Iznimka je bila 2009. godine kada je zabilježen pad od 0,16% u odnosu na prethodnu godinu, tada je neto domaća aktiva iznosila 201.850,00 milijuna kuna. Nakon 2011. godine dolazi do konstantnog pada pa se tako neto domaća aktiva smanjila na 192.756,90 milijuna kuna u 2015. godini tj. smanjila se za 16,1%.

U 2001. godini neto domaća aktiva iznosila je 46.988,40 milijuna kuna, od čega su ukupna likvidna sredstva iznosila 76.005,60 milijuna kuna a neto inozemna aktiva 29.017,20 milijuna kuna. U 2009. godini kad je neto domaća aktiva ostvarila pad, ukupna likvidna sredstva iznosila su 244.445,90 milijuna kuna dok je inozemna neto aktiva iznosila 42.595,90 milijuna kuna. 2011. godine kad je bila zadnja godina rasta, ukupna likvidna sredstva su iznosila 255.730,60 milijuna kuna, a inozemna neto aktiva 25.909,60 milijuna kuna. Do 2015. godine ukupna likvidna sredstva su se povećala za 161,7% u odnosu na 2001. godinu, a inozemna neto aktiva se također povećala za 95,3% u odnosu na 2001. godinu.

Tablica 14: Struktura neto domaće aktive u razdoblju od 2001. godine do listopada 2015. godine u milijunima kuna

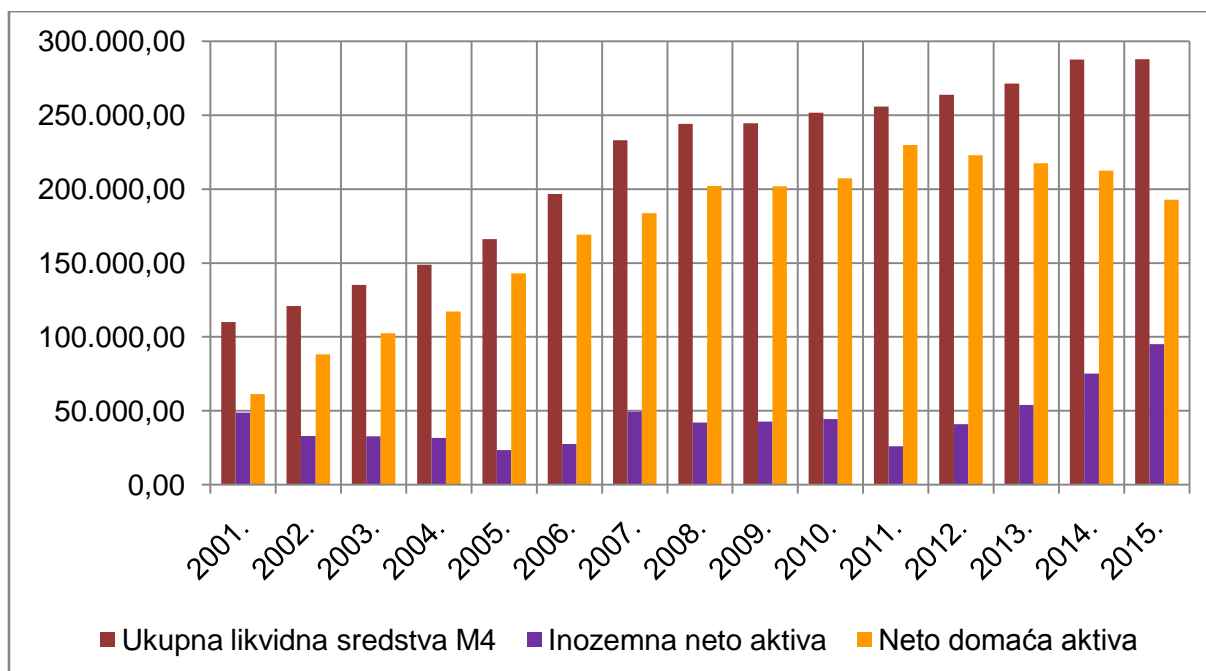
Godina	Ukupna likvidna sredstva M4	Inozemna neto aktiva	Neto domaća aktiva
2001.	109.951,70	48.661,40	61.290,30
2002.	120.915,30	32.817,40	88.097,90
2003.	135.200,40	32.771,40	102.429,00
2004.	148.819,70	31.731,90	117.087,80
2005.	166.161,30	23.293,50	142.867,80
2006.	196.724,20	27.552,70	169.171,50
2007.	233.080,10	49.406,60	183.673,50
2008.	244.134,10	41.951,00	202.183,10
2009.	244.445,90	42.595,90	201.850,00
2010.	251.738,50	44.459,80	207.278,70
2011.	255.730,60	25.909,60	229.821,00
2012.	263.788,30	40.905,80	222.882,50
2013.	271.516,10	53.993,90	217.522,20
2014.	287.563,90	75.121,70	212.442,20
2015.	287.782,10	95.025,20	192.756,90

Izvor: izrada autora prema podacima iz HNB (2015): Bilten br. 78, 133, 177 i 220

U nastavku slijedi Grafikon 9 koji prikazuje kretanje strukture neto domaće aktive odnosno kretanje same neto domaće aktive i elemenata temeljem kojih se ona izračunava. Ukoliko se od ukupnih likvidnih sredstava oduzme inozemna neto aktiva dobije se neto domaća aktiva.

Tako su se ukupna likvidna sredstava kroz promatrano razdoblje kretala u prosjeku oko 214.503,48 milijuna kuna, inozemna neto aktiva oko 44.413,19 milijuna kuna, a neto domaća aktiva oko 170.090,29 milijuna kuna.

Grafikon 9: Struktura neto domaće aktive u razdoblju od 2001. godine do listopada 2015. godine u milijunima kuna

Izvor: izrada autora prema podacima iz HNB (2015): Bilten br. 78, 133, 177 i 220

4. ZAKLJUČAK

Novac se definira kao vrlo specifična roba koju je razvoj svjetske materijalne proizvodnje, razmjene i trgovine izdvojio kao opći i svima prihvatljivo prepoznatljivi ekvivalent vrijednosti. Prije nego je nastao novac u obliku u kojem ga mi poznajemo, u pradávná vremena njegovu osnovnu funkciju su imala stoka, školjke, krzno, žito i slični proizvodi. S vremenom se sve više istraživalo, čime se civilizacija širila na nova područja, a time se razvijala trgovina i širilo svjetsko tržište. Upravo je to bila prekretnica u želji za stvaranjem novog oblika novca koji je trebao biti praktičniji i univerzalniji u određivanju vrijednosti. Tada je nastao prvi novac koji je u počecima imao oblik grumena, šipke ili predmeta od plemenitih kovina, zlata i srebra. Međutim ni on nije bio praktičan jer se svaki put morao ponovo vagati, da bi se utvrdila njegova stvarna težina, odnosno vrijednost.

Razvojem društva te sve većom potrebom za što jednostavnijim platežnim prometovanjem pojavile su se prve novčane vrste i oblici, nastale temeljem definiranja vrijednosti odnosa među metalima. Kroz povijest su se u izradi novca koristilo zlato, srebro, bakar, bronca, mjed, nikal i željezo.

Danas se koristimo fiducijarnim novcem koji predstavlja suvremeni novac, odnosno novčanice, kovani novac, te knjižni ili depozitni novac. Nominalna vrijednost fiducijarnog novca je daleko veća od tržišne vrijednosti materijala od kojeg je napravljen, a temelj mu je povjerenje ljudi u njegovu opću prihvatljivost.

Depozitni novac podrazumijeva stalno raspoloživa sredstva nemonetarnih subjekata na transakcijskim računima koje ti subjekti imaju otvorene u bankama i raznim monetarnim institucijama te ih koriste za upotrebu bezgotovinskog plaćanja. Temeljne monetarne institucije koje kreiraju i poništavaju suvremeni novac su središnja banka, odnosno Hrvatska narodna banka (HNB) i poslovne banke. Emisija novca uključuje dva zasebna, ali međusobno povezana postupka kreiranja i poništavanja novca. Primarna emisija novca ili kreiranje gotovog novca provodi središnja banka tako što izdaje papirnaté novčanice koje uz sitni novac cirkuliraju u optjecajnim kanalima u obliku gotovine. Sekundarnu emisiju novca provode poslovne banke koje svojom kreditnom aktivnošću stvaraju depozitni (kreditni) novac u procesu sekundarne emisije novca. Poslovne banke posreduju u prenošenju

financijskih sredstava od štediša pozajmljivača te kao monetarne institucije kreiraju i multipliciraju novac. Odobravanje i isplata kredita predstavljaju najvažniji kanal sekundarne emisije novca kojim banke stvarju depozitni novac te se on zbog postupka svog nastanka naziva kreditni novac.

U radu su također objašnjeni i izračunati financijski i kreditni potencijal banaka. Financijski potencijal je zapravo suma svih pozicija u pasivi bilance banke. Financijski potencijal banaka je imao oscilacija u svom kretanju, ali u odnosu na 2010. godinu kad je iznosio 396.297,70 milijuna kuna u 2015. godini se povećao za 7,2%. Međutim, kreditni potencijal je razlika pasive bilance poslovne banke i rezerva iste banke kod središnje banke. Također se može se reći da je kreditni potencijal zapravo maksimalni iznos kredita koji banka može odobriti nakon što je izdvojila i održala zahtijevanu razinu obvezne pričuve i druge zahtjeve regulatora. U promatranom razdoblju kreditni potencijal je dosegnuo najvišu vrijednost 2015. godine kad je iznosio 341.104,39 milijuna kuna, dok je najmanje iznosio 2010. godine. Što znači da se 2015. godine povećao za 5% u odnosu na 2010. godinu.

U radu se promatralo i kretanje depozitnog novca te ostalih monetarnih agregata. Sektor nefinancijske države i kućanstva drže daleko najveći udio u depozitnom novcu. Depozitni novac se u sektoru kućanstva kroz promatrano razdoblje od 2010. godine do 2015. godine povećao za čak 46,5%. Ukupni depozitni novac je kroz promatrano razdoblje imao tendenciju rasta te se tako 2015. godine povećao se za 48,7%. Najveći udio i to od 92,7% u kunskim depozitima imaju oročeni depoziti i depoziti s otkaznim rokom te se kroz promatrano razdoblje porasli za 25,4%. Štedni depoziti tijekom promatranog razdoblja su 2015. godine pali za 3,7% u odnosu na 2010. godinu. Ukupni štedni i oročeni depoziti kroz promatrano razdoblje su imali tendenciju rasta. Najveći udio u deviznim depozitima imaju oročeni depoziti i to s 83,7%. Devizni oročeni depoziti tijekom promatranog razdoblja od 2010. godine do 2015. godine su porasli za 4,8%. Dok su devizni štedni depoziti tijekom promatranog razdoblja imali tendenciju rasta te su 2015. godine porasli za 50,9% u odnosu na 2010. godinu.

Što se monetarnih agregata tiče primarni novac M0 se je tijekom promatranog razdoblja povećavao te je tako 2015. godine dosegnuo povećanje od 258,1% u odnosu na 2001. godinu. Novčana masa M1 je također rasla kroz promatrano

razdoblje te je tako u 2015. godini došlo do povećanja od 191%. Ukupna likvidna sredstva M4 su kao i prethodna dva monetarna agregata rasla kroz promatrano razdoblje te su tako dosegla povećanje od 168,5%. Neto domaća aktiva je u promatranom razdoblju imala puno oscilacija u svojim kretanjima te je unatoč tome ostvarila povećanje 2015. godine od 229,34%.

SAŽETAK – Emisija depozitnog novca

Depozitni novac uključuje stalno raspoloživa sredstva nemonetarnih subjekata na transakcijskim računima koje ti subjekti imaju otvorene u bankama i raznim monetarnim institucijama te ih koriste za upotrebu bezgotovinskog plaćanja. Transakcijski računi na kojima se nalazi depozitni novac su tekući i žiro račun. Temeljne monetarne institucije koje kreiraju i poništavaju suvremeni novac su središnja banka, u Hrvatskoj je to Hrvatska narodna banka (HNB) i poslovne banke. Emisija novca uključuje dva zasebna, ali međusobno povezana postupka kreiranja i poništavanja novca. Primarna emisija novca ili kreiranje gotovog novca provodi središnja banka tako da izdaje papirnatu novčanice koje uz sitni novac cirkuliraju u optjecajnim kanalima u obliku gotovine. Sekundarnu emisiju novca provode poslovne banke. Poslovne banke svojom kreditnom aktivnošću stvaraju depozitni (kreditni) novac u procesu sekundarne emisije novca. One također posreduju u prenošenju finansijskih sredstava od štediša pozajmljivača te kao monetarne institucije kreiraju i multipliciraju novac. Odobravanje i isplata kredita predstavljaju najvažniji kanal sekundarne emisije novca kojim banke stvaraju depozitni novac. Poslovne banke multipliciraju položene depozite odobravajući kredite i time stvaraju dodatnu količinu novca.

Ključne riječi: *evolucija novca, depozitni novac, mikromultiplikacija i makromultiplikacija, finansijski i kreditni potencijal poslovnih banaka, monetarni agregati.*

SUMMARY – Emission of deposit money

Deposits accounts represents the money that people hold in banks and other financial institutions, which are used for non-cash payments. Transaction accounts that hold deposits are current and savings accounts. The financial institutions that increase or reduce liquidity are the central banks, and in Croatia it is the Croatian National Bank (HNB) and commercial banks. The currency issue involves two separate but related processes, the creation and withdrawal of money. The main process is the creation of cash, which is carried out by the central bank, which issues paper banknotes that circulate in the economy in the form of cash. The secondary circulation process is conducted by commercial banks. Commercial banks with their lending activities generate money in the process of secondary emission of money. Commercial banks mediate the transfer of funds from savers and borrowers, and as financial institutions they create and multiply money. Approval and disbursement of the loan are the most important channels of secondary emission of money, which creates more deposits. Commercial banks multiply the value of deposits through loans, thus creating an additional amount of money.

Keywords: *evolution of money, demand deposits, mikromultiplication and makromultiplication, financial and credit potential of commercial banks, monetary aggregates.*

LITERATURA

KNJIGE:

1. Barjaktarović L.(2010.): *Monetarno-kreditni i devizni sistem*, Univerzitet Singidunum, Beograd
2. Božina, L. (2003.): *Novčana ekonomija – Novac i bankarstvo*, Fakultet ekonomije i turizma „Dr. Mijo Mirković“, Pula
3. Božina, L. (2008.): *Monetarna analiza*, Fakultet ekonomije i turizma „Dr. Mijo Mirković“, Pula
4. Božina, L. (2008.): *Novac i bankarstvo*, Fakultet ekonomije i turizma „Dr. Mijo Mirković“, Pula
5. Božina, L. (2012.): *Monetarna ekonomija*; Fakultet ekonomije i turizma „Dr. Mijo Mirković“, Pula
6. Božina, L., Leko, V. (2004.): *Novac, bankarstvo i financijska tržišta*, Adverta, Zagreb
7. Dvornik, I. (1980): *Novac i novčana politika*; Liburnija – Školska knjiga, Rijeka-Zagreb
8. Kandžija, V. i Živko, I. (2004.): *Poslovna politika banaka*; Sveučilište u Mostaru i Ekonomski fakultet Sveučilišta u Mostaru, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Rijeci
9. Perišin, I., Šokman, A. i Lovrinović, I. (2001.): *Monetarna politika*; Fakultet ekonomije i turizma „Dr. Mijo Mirković“, Pula
10. Račić, Đ. (1955.): *Nauka o novcu*, Školska knjiga, Zagreb
11. Matić, B. (2011.): *Monetarna ekonomija*; Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku - Ekonomski fakultet u Osijeku, MIT d.o.o., Osijek

PUBLIKACIJE:

1. HNB 2015: Publikacije, *Bilten broj 220*
2. HNB 2015: Publikacije, *Bilten broj 177*
3. HNB 2015: Publikacije, *Bilten broj 133*
4. HNB 2015: Publikacije, *Bilten broj 78*
5. HNB 2015: Publikacije, *Bilten o bankama broj 28*
6. HNB 2015: Publikacije, *Godišnje izvješće 2014*

ČLANCI:

1. Božina L. (1994.): *Emisija novca u novčanom sustavu*, Ekonomski pregled, 45 (5/6)
2. Jurman, A., (2007): *Pribavljanje izvora sredstava u hrvatskim bankama*; Zb. Prav. Fak. Sveuč. Rij.; vol. 28, br. 2, 1377-1397
3. Jurman, A., (2007.): *Kreditna politika poslovnih banaka u funkciji učinkovite multiplikacije kredita i depozita*; Ekonomski fakultet Rijeka; UDK 336.717.061
4. Jurman, A., (2008): *Financijski potencijal hrvatskih banaka, obilježja i projekcija rasta*; Ekonomski fakultet Rijeka; UDK 336.71 (497.5)
5. Samodol, A. (2013.): *Korištenje i kreiranje kreditnog potencijala hrvatskih banaka s analizom endogenih i egzogenih varijabli*; Ekonomski pregled 64 (6) 587-604

INTERNET:

1. Hrvatska enciklopedija [Online]
Dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/>
[Pristupljeno: 14.8.2015.]
2. Hrvatska narodna banka [Online]
Dostupno na: www.hrb.hr
[Pristupljeno: 04.01.2016.]
<http://www.hnb.hr/publikac/bilten/arhiv/bilten-220/hbilt220.pdf>
[Pristupljeno: 10.01.2016.]
<http://www.hnb.hr/documents/20182/122809/hbilt177.pdf>
[Pristupljeno: 10.01.2016.]

<http://www.hnb.hr/documents/20182/122665/hbilt133.pdf>

[Pristupljeno: 10.01.2016.]

<http://www.hnb.hr/documents/20182/122476/hbilt78.pdf>

[Pristupljeno: 10.01.2016.]

<http://www.hnb.hr/novcan/povijest/h-nastavak-3.htm>

[Pristupljeno: 10.08.2015.]

<http://www.hnb.hr/publikac/bilten-o-bankama/hbilten-o-bankama-28.pdf>

[Pristupljeno: 04.01.2016.]

<http://www.hnb.hr/publikac/godisnje/2014/h-god-2014.pdf>

[Pristupljeno: 04.01.2015.]

3. Humel, D.: Commodity money and government money [Online]

Dostupno na:

https://www.unc.edu/~salemi/Econ006/G_Smith_Chapter_on_Money.pdf

[Pristupljeno: 16.05.2015.]

4. Matić, B. (2000): *Emisija suvremenog kovinskog novca*, Numizmatičke vijesti

[Online] No. 53 (2000): pp. 117-127.

Dostupno na: <http://mpira.ub.uni-muenchen.de/10722/>

[Pristupljeno: 07.08.2015.]

5. Matić, B. (1999): *Suvremeni sustav papirne valute*, Numizmatičke vijesti

[Online] No. 52 : pp. 180-194.

Dostupno na: <https://mpira.ub.uni-muenchen.de/10721/>

[Pristupljeno: 18.08.2015.]

6. Mionić, S. (2015.): Formiranje financijskog i kreditnog potencijala banke,

Diplomski rad [Online]

Dostupno na:

<http://eknjiznica.unipu.hr/>

[Pristupljeno: 10.01.2016.]

7. Povijest hrvatskog novca [Online]

Dostupno na: <http://www.hr/hrvatska/gospodarstvo/novac/povijest>

[Pristupljeno: 15.08.2015.]

8. Prvi novac - Povijest hrvatskog novca [Online]

Dostupno na: <http://www.hnb.hr/novcan/povijest/h-nastavak-2.htm>

[Pristupljeno: 07.08.2015.]

9. Santini, G. (2001.) : Obvezna rezerva – porez na depozite [Online]

Dostupno na: <http://www.rifin.com/ekonomska-politika/53-obvezna-rezerva-porez-na-depozite>

[Pristupljeno:18.02.2016.]

POPIS ILUSTRACIJA

Tablice:

Tablica 1: Prikaz procesa mikromultiplikacije	25
Tablica 2: Prikaz procesa makromultiplikacije	29
Tablica 3: Konsolidirana pasiva drugih monetarnih financijskih institucija u milijunima kuna i udio na kraju razdoblja za period od	34
Tablica 4: Konsolidirana bilanca drugih monetarnih financijskih institucija - stanja na kraju razdoblja od 2010. godine do listopada 2015. godine u milijunima kuna	46
Tablica 5: Kreditni potencijal drugih monetarnih financijskih institucija -	48
Tablica 6: Depozitni novac kod drugih monetarnih financijskih institucija u razdoblju od 2010. godine do listopada 2015. godine u milijunima kuna	52
Tablica 7: Kanski depoziti drugih monetarnih financijskih institucija u razdoblju od 2010. godine do listopada 2015. godine u milijunima kuna	53
Tablica 8: Devizni depoziti kod drugih monetarnih financijskih institucija u razdoblju od 2010. godine do listopada 2015. godine u milijunima kuna	56
Tablica 9: Struktura monetarnih agregata u Hrvatskoj	61
Tablica 10: Monetarni agregati Hrvatske narodne banke u razdoblju od 2001. godine do listopada 2015. godine u milijunima kuna	62
Tablica 11: Struktura primarnog novca u razdoblju od 2001. godine do listopada 2015. godine u milijunima kuna i u postocima (%)	65
Tablica 12: Struktura novčane mase u razdoblju od 2001. godine do listopada 2015. godine u milijunima kuna i u postocima (%)	67
Tablica 13: Struktura ukupnih likvidnih sredstava u razdoblju od 2001. godine do listopada 2015. godine u milijunima kuna i u postocima (%)	69
Tablica 14: Struktura neto domaće aktive u razdoblju od 2001. godine do listopada 2015. godine u milijunima kuna	72

Grafikoni:

Grafikon 1: Prikaz kretanja koeficijenta rezerve likvidnosti i koeficijenta obvezne rezerve u razdoblju od 2010. do listopada 2015. godine	44
Grafikon 2: Kreditni potencijal drugih monetarnih financijskih institucija	50
Grafikon 3: Struktura kunskih depozita drugih monetarnih financijskih institucija u razdoblju od 2010. godine do listopada 2015. godine u postocima (%)	55
Grafikon 4: Struktura deviznih depozita kod drugih monetarnih financijskih institucija u razdoblju od 2010. godine do listopada 2015. godine u postocima (%)	58
Grafikon 5: Kretanje monetarnih agregata Hrvatske narodne banke u razdoblju od 2010. do listopada 2015. godine u milijunima kuna	64
Grafikon 6: Struktura primarnog novca koju čine gotov i depozitni novac u razdoblju od 2001. godine do listopada 2015. godine u postocima.....	66
Grafikon 7: Struktura novčane mase koju čine gotov i depozitni novac u razdoblju od 2001. godine do listopada 2015. godine u postocima.....	68
Grafikon 8: Struktura ukupnih likvidnih sredstava koju čini novčana masa, kunski depoziti i devizni depoziti u razdoblju od 2001. godine do listopada 2015. godine u postocima	70
Grafikon 9: Struktura neto domaće aktive u razdoblju od 2001. godine do listopada 2015. godine u milijunima kuna	73